RAPORTUL III NAȚIONAL

PRIVIND IMPLEMENTAREA CONVENȚIEI NAȚIUNILOR UNITE PENTRU COMBATEREA DEŞERTIFICĂRII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

3rd NATIONAL REPORT

ON IMPLEMENTATION OF THE UNITED NATIONS CONVENTION TO COMBAT DESERTIFICATION IN REPUBLIC OF MOLDOVA

Ilie BOIAN (coordonator),
Valeriu CAZAC, Ilie MANGUL,
Gavril GÎLCĂ, Mihail DARADUR,
Vasile SCORPAN, Angela LOZAN,
Dumitru BALTEANSCHI, Violeta IVANOV,
Ludmila FEDOTOVA, Valentin CIUBOTARU,
Tatiana MIRONOVA, Petru ROTARU

Editura „Mediul Ambiant”
Chişinău, 2006

CZU 504.53(478)(047)
R25

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Raportul III Național privind implementarea Convenției Națiunilor Unite pentru Combaterea Deşertificării în Republica Moldova= 3 rd National Report on the Implementation of the United Nations Convention to Combat Desertification in Republic of Moldova / coord.: Ilie Boian,... Ch.: Mediul Ambiant, 2007 (F.E.P. ”Tipografia Centrală”) – 88 p.
ISBN 978-9975-923-72-9
1000 ex.

504.53(478)(047)

ISBN 978-9975-923-72-9

CUPRINS

Lista de abrevieri..... 4

Introducere..... 8

1. Strategii şi priorităţi..... 10
1.1 Strategii şi planuri naţionale în alte domenii socioeconomice..... 10
1.2. Strategii şi planuri naţionale în domeniul combaterii deşertificării..... 11

2. Măsuri instituţionale, aprobate în scopul realizării prevederilor Convenţiei pentru Combaterea Deşertificării..... 14
2.1. Organul coordonator naţional..... 14
2.2. Cadrul instituţional pentru combaterea deşertificării..... 14
2.3. Procesul de participare în realizarea Programului Naţional de Acţiuni..... 15
2.4. Cadrul legislativ-normativ..... 16
2.4.1. Analiza legislaţiei de mediu..... 16
2.4.2. Mecanismele economice..... 16
2.5. Participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului ambiant..... 18
2.6. Reformele în agricultură..... 19
2.7. Descentralizarea obligaţiunilor organelor administraţiei publice centrale..... 23
2.8. Organizaţiile ecologice nonguvernamentale..... 25
2.9. Ridicarea nivelului de conştientizare ecologică a populaţiei..... 25
2.10. Pregătirea cadrelor..... 26

3. Procesul de consultanţă..... 28
3.1. Activitatea tehnico - ştiinţifică în combaterea deşertificării..... 28
3.2. Implementarea recomandărilor Comitetului pentru ştiinţă şi tehnică..... 28

4. Măsurile aprobate sau planificate în cadrul Programului Naţional de Acţiuni.... 30
4.1. Programe tehnice în combaterea deşertificării..... 30
4.2. Programul Naţional de Acţiuni determinat de direcţiile prioritare ale UNCCD... 31
4.3. Programe subregionale..... 32
4.4. Bariere în realizarea Programului Naţional de Acţiuni..... 33

5. Achiziţiile financiare în susţinerea realizării Programului Naţional de Acţiuni.... 34

6. Criterii şi indici utilizaţi pentru evaluarea rezultatelor realizării CCD..... 37

Planul acţiunilor în cadrul anului internaţional al deşertului şi deşertificării în Republica Moldova (2006)..... 38

Surse bibliografice..... 77

ABREVIERI

AAP	Academia de Administrare Publică
ADPM	Agenția Daneză de Protecție a Mediului
ADR	Agenția pentru Dezvoltare Regională
AGeoM	Agenția pentru Geologie a Moldovei
APC	Acordul de Parteneriat şi Cooperare cu Uniunea Europeană
APL	Autoritățile administrației publice locale
ARFC	Agenția Relații Funciare şi Cadastru
AS „Moldsilva”	Agenția pentru Silvicultură „Moldsilva”
AŞM	Academia de Ştiințe a Moldovei
BM	Banca Mondială
BNS	Biroul Național de Statistică
CEE	Comisia Economică pentru Europa
CHT	Coeficientul hidrotermic
CIM	Centrul Informațional de Mediu
CRDV	Centrul Republican de Diagnosticare Veterinară
CRM	Centrul Regional de Mediu
CTPF	Centrul de Tehnologii şi Proiectări Forestiere
FEL	Fonduri Ecologice Locale
FEN	Fondul Ecologic Național
FMI	Fondul Monetar Internațional
GEF	Fondul Global de Mediu
GL	Grupul de lucru
IDA	Asociația de Dezvoltare Internațională
IES	Inspectoratul Ecologic de Stat
INECO	Institutul Național de Ecologie
IPA	Institutul de Pedologie şi Agrochimie „N. Dimo”
IŞE	Institutul de Ştiințe ale Educației
MAEIE	Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene
MAIA	Ministerul Agriculturii şi Industriei Alimentare
MEC	Ministerul Economiei şi Comerțului
MEM	Mişcarea Ecologistă din Moldova
MERN	Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale
MET	Ministerul Educației şi Tineretului
MF	Ministerul Finanțelor
MII	Ministerul Industriei şi Infrastructurii
MJ	Ministerul Justiției
MSPS	Ministerul Sănătății şi Protecției Sociale
MTGD	Ministerul Transporturilor şi Gospodăriei Drumurilor
NATO	Organizația Tratatului Atlanticului de Nord
OMM	Organizația Meteorologică Mondială
ONG	Organizație nonguvernamentală
ONU	Organizația Națiunilor Unite
PIB	Produsul intern brut
PNA	Programul Național de Acțiuni pentru Combaterea Deşertificării
PNUD	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
PNUM	Programul Națiunilor Unite pentru Mediu
POP	Poluanții Organici Persistenți

REC Moldova	Centrul Regional de Mediu din Moldova
RISP	Proiectul de Susținere a Investițiilor Rurale
RM - UE	Planul de Activitate „Republica Moldova - Uniunea Europeană”
SCERS	Strategia de Creştere Economică şi Reducere a Sărăciei
SHS	Serviciul Hidrometeorologic de Stat
SMEI	Sistemul de monitoring ecologic integrat
SPM	Studiul de performanțe în domeniul protecției mediului
SRL	Societate cu Răspundere Limitată
SSM	Serviciul Standardizare şi Metrologie
SV	Serviciul Vamal
TVA	Taxa pe valoarea adăugată
UASM	Universitatea Agrara de Stat din Moldova
UE	Uniunea Europeană
UNCCD/CCD	Convenția Națiunilor Unite pentru Combaterea Deşertificării
UNFCCC	Convenția Cadru a Națiunilor Unite cu privire la Schimbarea climei
USD	Dolar SUA
USM	Universitatea de Stat din Moldova
UST	Universitatea de Stat din Tiraspol
UTM	Universitatea Tehnica a Moldovei

Influența umană asupra mediului înconjurător devine tot mai violentă, iar consecințele intervenției în legitățile proceselor naturale tot mai dăunătoare. Din procesele actuale condiționate de activitatea antropică, un rol deosebit revine deşertificării. Conform definiției, deşertificarea este un proces complex de degradare a terenurilor în zonele aride, semiaride şi subumed-uscate datorită schimbărilor climatice şi activităților umane neraționale.

Deşertificarea afectează în diferit mod zonele naturale şi solurile Moldovei.

Ținînd cont de necesitatea abordării acestei noi probleme Parlamentul Republicii Moldova la 24 decembrie 1998 a adoptat Hotărîrea nr. 257-XIV privind aderarea Republicii Moldova la Convenția ONU pentru combaterea deşertificării în țările afectate grav de secetă şi de deşertificare. În conformitate cu această Hotărîre Guvernul Republicii Moldova a obligat Ministerul Mediului şi Amenajării Teritoriului, Serviciul de Stat "Hidrometeo" şi Institutul Național de Ecologie să elaboreze Programul Național de Acțiuni pentru Combaterea Deşertificării în Republica Moldova.

Acest Program a fost aprobat prin Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr. 367 din 13 aprilie 2000.

Scopul Programului menționat a fost de a identifica factorii care contribuie la deşertificare şi măsurile practice necesare pentru combaterea deşertificării şi reducerea efectelor secetei în Republica Moldova.

Cu sprijinul comunității internaționale a fost întreprinsă o sistematizare a informației privind terenurile degradate în 1998-2000. În baza acestei evaluări, au fost editate hărți ale zonelor degradate-erodate şi ale zonelor expuse secetei. În curriculele pentru cursurile universitare în domeniul agriculturii şi protecției mediului au fost introduse aspecte privind managementul durabil al terenurilor şi combaterea deşertificării. De asemenea, țara a beneficiat de asistență tehnică şi financiară pentru elaborarea Programului Național de Acțiuni pentru Combaterea Deşertificării şi a Raportului Național privind Implementarea Convenției.

Raportul de față (al treilea) privind implementarea UNCCD în Republica Moldova descrie cadrul socioeconomic actual, indicînd atît realizările cît şi lacunele din ultimii ani în domeniul combaterii secetei şi degradării terenurilor, comparativ cu situația din 2002, cînd a fost elaborat al doilea Raport național.

Consider că acest raport reprezintă un instrument valoros pentru înțelegerea poziției Republicii Moldova în abordarea unor probleme stringente de mediu ca secetele, degradarea terenurilor şi deşertificarea la nivel local, național şi regional. Totodată, el va servi şi în calitate de instrument pentru conştientizarea publicului larg cu problemele şi realizările în domeniul dat.

Constantin MIHAILESCU,
Ministrul Ecologiei şi Resurselor Naturale

INTRODUCERE

Republica Moldova a aderat la Convenția ONU pentru Combaterea Deşertificării în anul 1998. Obiectivul Raportului în cauză este de a efectua o generalizare a realizărilor în cadrul procesului de implementare a UNCCD şi a Programului Național de Acțiuni pentru Combaterea Deşertificării în Republica Moldova pentru perioada 2002-2006.

Republica Moldova este situată în partea de Sud-Est a Europei şi ocupă cea mai mare parte a teritoriului dintre rîurile Nistru şi Prut precum şi o fîşie îngustă de pe malul stîng al Nistrului. La Vest se învecinează cu România, iar la Nord, Est şi Sud – cu Ucraina. Moldova are o poziție geografică deosebită, aflîndu-se la conexiunea a trei zone naturale. Condițiile climatice se caracterizează prin instabilitate – perioadele secetoase succedă perioadei cu ploi abundente. Caracterul torențial al ploilor şi relieful fragmentat în condiții de maximă valorificare a stratului de sol condiționează eroziunea intensă. Solurile erodate, ravenele şi alunecările de teren diminuează semnificativ productivitatea fondului funciar.

Principala bogăție naturală a țării noastre sînt solurile. În prezent agricultura ocupă un loc semnificativ în economia națională a țării, contribuția ei în volumul PIB fiind la nivel de circa 18%. Împreună cu industria de prelucrare a materiei prime agricole, sectorul agrar contribuie cu circa 32% la crearea PIB-ului şi cu aproape 65% în volumul total al exporturilor, în agricultură fiind antrenați peste 40,5% din populația ocupată a țării. În spațiul rural activează circa 54% din populația republicii. Aşadar, utilizarea eficientă şi rațională a solului este o condiție indispensabilă pentru o economie prosperă şi pentru asigurarea bunăstării populației.

Conform situației la 1 ianuarie 2005, suprafața totală a republicii constituie 3384,6 mii ha, inclusiv 2521,6 mii ha (74,5%) – terenuri agricole, din care: 1840,2 mii ha (72,9%) – terenuri arabile, 297,7 mii ha (11,8%) – plantații perene, 373,5 mii ha (14,8%) – fînețe şi păşuni. Actualmente, fiecărui locuitor îi revîne circa 0,51 ha terenuri arabile şi plantații perene, încluşiv 0,43 ha terenuri arabile.

Suprafața terenurilor proprietate publică a statului constituie 783,5 mii ha (23,2%), suprafața terenurilor proprietate publică a unităților administrativ-teritoriale – 733,2 mii ha (21,6%) şi suprafața terenurilor aflate în proprietate privată – 1867,9 mii ha (55,2%).

Suprafața fondului silvic al statului constituie 354 mii ha (10,7%, cea optimă fiind de 20-25%, în timp ce gradul mediu de împădurire pentru țările din Europa constituie 36%). Aceasta este reprezentată de sectoarele cu vegetație de pădure ce se află în vizorul organelor de stat din domeniu (295 mii ha de păduri), partea fondului forestier gospodărită de primării, întreprinderile agricole şi de către alți proprietari (30 mii ha), precum şi de fîşiile forestiere de protecție, plantațiile de arbori şi arbuşti în afara fondului forestier.

Exploatarea intensivă a terenurilor agricole şi folosirea tehnologiilor dăunătoare din punct de vedere ecologic au condus la reducerea considerabilă a productivității şi au avut un impact distructiv asupra solului. Starea solului este esențială pentru dezvoltarea unei agriculturi şi industrii alimentare durabile orientate spre export. În prezent, însă, productivitatea solurilor agricole este în declin, ceea ce amenință dezvoltarea sectorului agroindustrial şi afectează economia națională în ansamblu.

În prezent, pe teritoriul Moldovei circa 40% din terenurile agricole au soluri erodate de diferite grade: slab erodate – 23,2%, moderat erodate – 11,7 şi puternic erodate – 4,9%. În fiecare an suprafața pămînturilor erodate creşte în medie cu 0,9%, iar pierderile anuale de sol fertil sînt estimate la 26 milioane tone.

Prejudiciul cauzat economiei naționale de pierderea producției prin degradarea solului însumează circa 3,1 miliarde lei (251 milioane USD) anual. Degradarea solului are la bază multe cauze care sînt legate între ele. Lipsa informației şi tehnologiilor moderne, în special accesul limitat al populației rurale la informația privind utilizarea eficientă a pămîntului, duce la folosirea tehnologiilor inadecvate de cultivare şi la neglijarea asolamentelor. Aplicarea redusă a îngrăşămintelor minerale sau organice a cauzat reducerea humusului şi elementelor nutritive în sol. Şi alți factori, precum ar fi utilizarea redusă a pesticidelor, salinizarea terenurilor, aratul adînc şi tăierea ilicită a fîşiilor forestiere de protecție a terenurilor agricole, au contribuit la dezvoltarea eroziunii.

Folosirea eficientă a fondului funciar necesită menținerea conținutului de humus şi elemente nutritive, excluderea sau diminuarea proceselor de degradare a solurilor. Sub acest aspect, dezvoltarea agriculturii durabile implică organizarea antierozională a terenurilor agricole, implementarea măsurilor de protecție a solurilor, administrarea ştiințific fundamentată a îngrăşămintelor.

Moldova nu dispune de resurse bogate de ape subterane. Rezervele totale exploatate constituie 1,5 milioane km^3. Unui locuitor îi revine în medie 100 l/zi, în Chişinău – 350 l/zi, în comparație cu standardele stabilite de ONU, 1000 l/zi. Mai sărace în resurse acvatice sînt regiunile din sud, unde pe alocuri unui locuitor îi revin doar 17-18 l/zi.

Predominarea sectorului agrar condiționează dependența sporită a economiei Moldovei de condițiile climatice şi ale vremii.

În conformitate cu clasificarea internațională (Programul Națiunilor Unite pentru Mediu) a teritoriilor aride, teritoriul Republicii Moldova poate fi caracterizat în principal ca o zonă uscată-subumedă (CHT = 0,50-0,65), în partea sud-estică a republicii existînd terenuri semiaride cu CHT ≤ 0,48. Zona nordică are o climă moderată (CHT ≥ 0,65). Lipsa precipitațiilor pentru o perioadă îndelungată pe fondul temperaturilor înalte duce la apariția fenomenului de secetă, cu manifestări frecvente în zona centrală – o dată în 6-7 ani, iar în partea sudică – o dată în 3-4 ani. Aşadar, zonele de centru şi de sud ale Republicii Moldova sînt efectate atît de secetă, cît şi de procesele de deşertificare, iar cea de nord – doar de secetă.

Consecințele secetelor au un caracter socioeconomic şi influențează semnificativ asupra mediul ambiant. Aceste consecințe includ: degradarea solului, scăderea productivității culturilor agricole, reducerea resurselor forestiere şi a rezervelor de apă, perturbarea ritmicității în activitatea industrială, înrăutățirea stării sănătății populației şi sporirea mortalității.

În contextul celor expuse mai sus, rezultă că în Republica Moldova problemele principale ce țin de combaterea degradării solurilor şi deşertificării terenurilor sînt următoarele:

• Dezechilibrul ecologic între ecosistemele naturale (păduri, fînețe, resurse acvatice, mlaştini, zone umede) şi antropice (terenuri arabile, păşuni, plantații pomiviticole).

• Utilizarea inadecvată a terenurilor agricole ca rezultat al parcelării excesive, al distribuirii cotelor de terenuri agricole pe versanți, din deal la vale, al nerespectării asolamentelor şi tehnologiilor de cultivare a culturilor agricole.

• Eroziunea prin apă şi eoliană, bilanțul negativ al humusului şi elementelor nutritive (degradarea chimică), salinizarea şi alcalinizarea ca urmare a irigației şi desecării, distrugerea terenurilor agricole de alunecările de teren.

• Instruirea, şcolarizarea şi conştientizarea insuficientă a populației, îndeosebi a celei din spațiul rural, în vederea conservării fertilității solului, combaterii deşertificării şi protecției mediului.

• Lipsa acută de finanțe pentru efectuarea lucrărilor de îmbunătățiri funciare şi de protecție a mediului.

• Insuficiența de cadre de înaltă calificare antrenate în implementarea prevederilor CCD, dispersarea responsabilităților instituțiilor statale şi organizațiilor obşteşti.

Aderînd la Convenția ONU pentru Combaterea Deşertificării Republica Moldova urmează să:

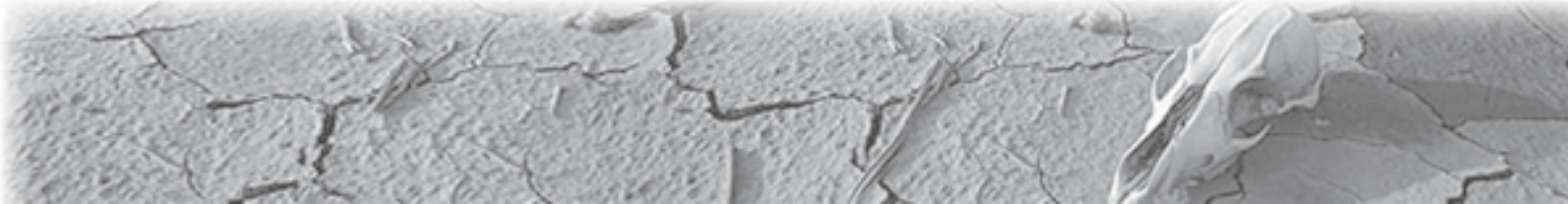
• Acorde întîietate combaterii deşertificării şi reducerii efectelor secetei, alocînd resursele adecvate, pe măsura necesităților;

• Elaboreze strategii şi priorități în cadrul planurilor şi/sau al politicilor de dezvoltare durabilă, pentru combaterea deşertificării şi reducerea efectelor secetei;

• Abordeze problema deşertificării şi să acorde o atenție deosebită factorilor socioeconomici care generează procesele de deşertificare;

• Stimuleze formarea conştiinței publice şi să faciliteze contribuția populației locale, mai ales a femeilor şi tinerilor, cu sprijinul organizațiilor nonguvernamentale, la eforturile pentru combaterea deşertificării şi reducerea efectelor secetei;

• Creeze un cadru favorabil prin consolidarea legislației, iar în domeniile în care aceasta lipseşte – să adopte legile necesare şi să stabilească politici pe termen lung şi programe de acțiuni.

1. STRATEGII ŞI PRIORITĂȚI

1.1. *STRATEGII ŞI PLANURI NAȚIONALE ÎN ALTE DOMENII SOCIOECONOMICE*

În ultimul timp în Republica Moldova a fost elaborat un număr mare de documente strategice pentru accelerarea dezvoltării tuturor domeniilor socioeconomice. Principalele dintre ele sînt:

• Hotărîrea Guvernului nr. 1313 din 24.10.2002 cu privire la aprobarea Programului de restabilire şi dezvoltare a viticulturii şi vinificației în anii 2002-2020;

• Legea nr. 398-XV din 02.12.2004 privind aprobarea Strategiei de Creştere Economică şi Reducere a Sărăciei (2004-2006);

• Hotărîrea Guvernului nr. 790 din 01.08.05 privind aprobarea Programului de activitate a Guvernului pe anii 2005-2009 „Modernizarea țării – bunăstarea poporului";

• Hotărîrea Guvernului nr. 356 din 22.04.2005 privind aprobarea Planului de Activitate „Republica Moldova – Uniunea Europeană";

• Hotărîrea Guvernului nr. 242 din 01.03.2005 cu privire la aprobarea Programului Național „Satul Moldovenesc" (2005-2015);

• Hotărîrea Guvernului nr. 636 din 26.05.2003 despre aprobarea Programului complex de valorificare a terenurilor noi şi de sporire a fertilității solurilor (Partea I. Ameliorarea terenurilor degradate);

• Hotărîrea Guvernului nr. 841 din 26.07.2004 cu privire la aprobarea Programului complex de valorificare a terenurilor noi şi de sporire a fertilității solurilor (Partea a II-a. Sporirea fertilității solurilor);

• Hotărîrea Guvernului nr. 1234 din 10.11.2004 cu privire la aprobarea Programului de telefonizare a țării pentru anii 2005-2010;

• Hotărîrea Guvernului nr. 255 din 09.03.2005 privind Strategia națională de edificare a societății informaționale – „Moldova electronică";

• Hotărîrea Guvernului nr. 217 din 24.02.2005 pentru aprobarea Regulamentului privind subvenționarea asigurării riscurilor de producție în agricultură şi a Regulamentului concursului de acreditare a organizațiilor de asigurare pentru efectuarea asigurării subvenționate a riscurilor de producție în agricultură;

• Hotărîrea Guvernului nr. 302 din 21.03.2005 cu privire la Programul național de asistență tehnică pentru anii 2005-2006;

• Hotărîrea Guvernului nr. 288 din 15.03.2005 cu privire la aprobarea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului în Republica Moldova pînă în 2015 şi a Primului raport național „Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului în Republica Moldova".

Astfel Guvernul Republicii Moldova s-a angajat să promoveze creşterea economică şi de reducerea sărăciei. Acest angajament are menirea să stabilească direcția de dezvoltare a țării în perioada imediat următoare şi pentru o perioadă mai îndelungată.

Aşa, de exemplu, Strategia de Creştere Economică şi Reducere a Sărăciei (2004-2006) reprezintă cadrul politic suprem pentru dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova pe termen mediu.

Necesitatea unei abordări strategice pentru asigurarea creşterii economice şi reducerea sărăciei este dictată de experiența celor 10 ani care au precedat relansarea economiei începînd cu 2000.

În Strategie este planificat şi un complex de măsuri pentru reducerea ritmurilor de degradare a solurilor care cuprinde:

• Elaborarea şi implementarea proiectelor-pilot privind utilizarea rațională şi irigarea solurilor, inclusiv protecția zonelor umede;

• Plantarea fîşiilor forestiere de protecție a terenurilor agricole;

• Elaborarea şi realizarea măsurilor de protecție antierozională a solurilor şi reabilitarea terenurilor degradate;

• Instruirea proprietarilor de pămînt şi fermierilor în probleme privind prelucrarea solului şi utilizarea îngrăşămintelor şi pesticidelor;

• Reabilitarea, ameliorarea şi perfecționarea managementului păşunilor comunale.

Programul național „Satul Moldovenesc" reprezintă un cadru politic pentru dezvoltarea rurală durabilă

a Moldovei pentru anii 2005-2015, elaborat întru implementarea Strategiei de Creştere Economică şi Reducere a Sărăciei, şi va servi drept bază pentru realizarea obiectivelor prioritare ale acesteia în mediul rural. Programul va asigura coordonarea între toate programele existente, dar şi cele viitoare, în domeniul dezvoltării agriculturii şi mediului rural, asigurînd astfel eficiența acestora.

Populația din mediul rural trebuie să beneficieze nu numai de rezultatele activității agricole, dar şi de infrastructură perfectă, drumurile amenajate, servicii de comunicații moderne, mediu social şi ecologic favorabil, de susținere financiară etc. Mediul de afaceri în zona rurală trebuie să asigure atît veniturile populației, cît şi necesarul de mijloace financiare pentru acoperirea cheltuielilor publice.

La baza dezvoltării spațiului rural trebuie să fie pus planul de amenajare a teritoriului. Însă după privatizarea pămîntului astfel de planuri nu au fost sau au fost elaborate cu greşeli, iar cele elaborate anterior nu au fost revizuite.

Conform *Planului de acțiuni „Republica Moldova - Uniunea Europeană"* extinderea UE în anul 2004 a oferit posibilitatea dezvoltării unor relații tot mai strînse cu țările învecinate. Planul de acțiuni RM-UE este un document care cuprinde obiective strategice şi acțiuni concrete pentru atingerea lor. Se presupune că el va accelera implementarea prevederilor Acordului de Parteneriat şi Cooperare cu UE şi va duce la finalizarea reformelor politice, economice şi instituționale planificate. Implementarea Planului de acțiuni va contribui considerabil la armonizarea legislației țării cu normele şi standardele UE, iar îndeplinirea obiectivelor şi acțiunilor incluse în plan va crea condiții pentru atingerea unui nivel mai înalt al relațiilor cu UE. Integrarea în Europa presupune şi disponibilitatea de a accepta reformele politice sugerate de UE, în particular soluționarea problemei transnistrene. Planul de activitate RM-UE a fost aprobat de Uniunea Europeană în decembrie 2004 şi a fost ratificat de Parlamentul Republicii Moldova în februarie 2005. El este prevăzut pentru o perioadă inițială de trei ani (2005-2008). Pentru a asigura implementarea integrală a Planului de acțiuni, Guvernul i-a încredințat Ministerului Afacerilor Externe şi Integrării Europene sarcina de a întocmi un Program național care ar transforma prevederile Planului în acțiuni concrete ce ar putea fi îndeplinite de către autoritățile implicate. Acest Program național în care sînt specificate acțiunile, termenele, instituțiile responsabile şi asistența necesară a fost remis la UE pentru comentarii şi răspuns privind posibilitățile de asistență tehnică şi sprijin financiar, inclusiv în domeniul protecției solului şi combaterii consecințelor secetelor şi deşertificării.

1.2. *STRATEGII ŞI PLANURI NAȚIONALE ÎN DOMENIUL COMBATERII DEŞERTIFICĂRII*

În perioada de timp de după prezentarea celui de-al Doilea Raport național către secretariatul UNCCD (2002), în Republica Moldova au fost elaborate şi parțial se implementează un şir de programe naționale şi regionale ce se referă la problema combaterii deşertificării.

Conform Art. 10 al CCD, Republica Moldova va elabora şi va implementa programe naționale de acțiuni care vor include următorii paşi:

• Identificarea factorilor ce cauzează deşertificarea şi elaborarea măsurilor practice necesare pentru combaterea deşertificării şi reducerea efectelor secetei;

• Delimitarea atribuțiilor guvernului comunităților locale şi proprietarilor de terenuri agricole;

• Aplicarea măsurilor preventive pentru terenurile care nu sînt degradate sau care sînt slab degradate;

• Consolidarea capacităților naționale în materie de hidrometeorologie şi a mijloacelor pentru prognozarea secetelor;

• Consolidarea structurilor instituționale pentru combaterea degradării solurilor şi deşertificării terenurilor;

• Facilitarea accesului populației la informația privind utilizarea tehnologiilor prietenoase mediului.

Printre cele mai importante programe şi planuri, preconizate pentru protecția mediului înconjurător, inclusiv combaterea deşertificării, care au fost adoptate în Moldova în perioada 2000-2005, urmează a fi enumerate următoarele:

• Hotărîrea Guvernului nr. 367 din 13.04.2000 cu privire la aprobarea Programului Național de Acțiuni pentru Combaterea Deşertificării;

• Hotărîrea Guvernului nr. 636 din 26.05.2003 despre aprobarea Programului complex de valorificare a terenurilor noi şi de sporire a fertilității solurilor (Partea I. Ameliorarea terenurilor degradate);

• Hotărîrea Guvernului nr. 189 din 20.021.2003 cu privire la aprobarea Concepției politicii de mediu a Republicii Moldova;

• Hotărîrea Guvernului nr. 1199 din 17.10.2006 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a sectorului agroalimentar în perioada anilor 2006-2015;

• Hotărîrea Parlamentului nr. 325-XV din 18.07.2003 cu privire la aprobarea Concepției politicii naționale în domeniul resurselor de apă;

• Hotărîrea Guvernului nr. 739 din 17 iunie 2003 cu privire la implementarea strategiei dezvoltării durabile a sectorului forestier național;

• Hotărîrea Guvernului nr. 447 din 17.04.2003 cu privire la aprobarea Programului național de asigurare a securității ecologice;

• Hotărîrea Guvernului nr. 737 din 17.06.2003 cu privire la aprobarea Programului de stat de regenerare şi împădurire a terenurilor fondului forestier pe anii 2003-2020;

• Hotărîrea Guvernului nr. 841 din 26.07.2004 cu privire la aprobarea Programului complex de valorificare a terenurilor noi şi de sporire a fertilității solurilor (Partea a II-a. Sporirea fertilității solurilor).

În Republica Moldova, cu sprijinul comunității internaționale, în perioada 1998-2000 a fost întreprinsă o sistematizare a informației privind terenurile degradate. În baza acestei evaluări, au fost editate hărți ale zonelor degradate/erodate şi ale zonelor expuse secetei. În curriculele pentru cursurile universitare în domeniul agriculturii au fost introduse aspecte privind managementul durabil al terenurilor şi combaterea deşertificării. De asemenea, țara a beneficiat de asistență tehnică şi financiară pentru elaborarea *Programului Național de Acțiuni pentru Combaterea Deşertificării* şi a Primului *Raport Național privind implementarea Convenției*, ambele apărute în anul 2000. PNA prevede sarcini concrete pentru fiecare minister implicat şi, printre altele, specifică responsabilitățile agenților economici în acest domeniu. Mijloacele de soluționare a problemelor ce țin de folosirea terenurilor sînt distribuite între diferite ministere şi agenți economici şi nu există o preocupare specială pentru problema degradării terenurilor. Experții au mai menționat faptul că drept consecință a privatizării pămîntului, problemele legate de degradarea terenurilor s-au agravat. Acest fapt se datorează mai ales lipsei de cunoştințe şi nedorinței de a aplica practici durabile de folosire a pămîntului. Datorită acestor factori luați în ansamblu, respectarea prevederilor Convenției este o sarcină dificilă.

Guvernul Republicii Moldova, fiind îngrijorat de starea actuală a fondului funciar, de gradul scăzut al fertilității solurilor, prin Hotărîrea nr. 636 din 26 mai 2003 a aprobat Programul complex de valorificare a terenurilor noi şi de sporire a fertilității solurilor. În Program sînt determinate complexul de măsuri privind ameliorarea solurilor degradate, volumul de lucrări, suprafețele şi costurile. Conform calculelor prezentate în Program, costul lucrărilor de îmbunătățiri funciare pentru valorificarea terenurilor degradate şi sporirea fertilității solurilor pe parcursul a 15 ani constituie circa 925 milioane USD.

Strategiile, concepțiile, programele şi planurile menționate, în linii generale, prevăd următoarele grupe mari de măsuri pentru combaterea degradării solurilor, deşertificării terenurilor şi creşterea producției agricole:

• perfecționarea cadrului instituțional;

• perfecționarea bazei juridice de reglementare a relațiilor funciare care ar contribui la utilizarea durabilă a fondului funciar, combaterea degradării solurilor şi deşertificării terenurilor;

• implementarea unui sistem integrat de acțiuni şi măsuri pentru combaterea degradării solurilor, deşertificării terenurilor şi creşterea continuă a producției agricole;

• asigurarea ştiințifică a complexului de acțiuni pentru combaterea degradării solurilor şi deşertificării terenurilor.

Aceste grupe mari de acțiuni rezultă din obiectivele strategiei de combatere a deşertificării şi au ca scop crearea premiselor pentru promovarea unei politici eficiente în domeniu şi efectuarea cu succes a activităților sectoriale orientate spre restabilirea echilibrului ecologic, amenajarea antierozională a teritoriului pe principii de landşaft, prevenirea şi combaterea tuturor formelor de eroziune şi a alunecărilor de teren, ameliorarea solurilor sărăturate şi degradate antropic, excluderea activităților sociale neadecvate prin implementarea sistemului de agricultură durabilă etc.

Obiectivele combaterii degradării solurilor şi deşertificării terenurilor pot fi realizate numai prin măsuri legale, reglementare, administrative şi financiare. În primul rînd, este necesar de a elabora şi implementa mecanismele politice şi economice care ar facilita o rotație mai perfectă a materiei în agricultură. O premisă a restructurării fundamentale a sistemului de producție în agricultură şi protecției solurilor de degradare şi deşertificare sînt schimbările în politica pieței şi prețurilor, care ar fi susținută de întreaga societate. Numai o agricultură rentabilă poate să asigure financiar efectuarea acțiunilor necesare pentru combaterea degradării solurilor şi deşertificării terenurilor.

Prioritățile naționale în acest domeniu prevăd următoarele obiective:

• perfecționarea strategiilor şi politicilor naționale privind combaterea degradării solurilor şi utilizarea durabilă a terenurilor agricole;

• perfecționarea cadrului legislativ, inclusiv: definitivarea şi adoptarea Legii solului şi elaborarea Legii privind utilizarea rațională a păşunilor;

• respectarea întocmai a legislației privind protecția şi utilizarea rațională a fondului funciar şi resurselor acvatice, care la momentul actual este neglijată.

2. MĂSURI INSTITUȚIONALE, APROBATE ÎN SCOPUL REALIZĂRII PREVEDERILOR CONVENȚIEI PENTRU COMBATEREA DEŞERTIFICĂRII

2.1. *ORGANUL COORDONATOR NAȚIONAL*

Procesul implementării prevederilor UNCCD în Republica Moldova este coordonat de către Grupul de lucru, creat în cadrul Serviciului Hidrometeorologic de Stat, subordonat Ministerului Ecologiei şi Resurselor Naturale. Ministerul reprezintă organul împuternicit de a se ocupa de protecția mediului în numele Guvernului şi răspunde de implementarea prevederilor Convențiilor ONU de mediu în republică. Membrii GL au fost delegați în cadrul acestui organ de către instituțiile corespunzătoare, avînd în vedere cunoştințele şi experiența de muncă în domeniul combaterii degradării solului. Componența calitativă şi cantitativă a GL a fost reglementată de către MERN. În componența acestuia intră reprezentanți ai Ministerului Ecologiei şi Resurselor Naturale, Ministerului Agriculturii şi Industriei Alimentare, Academiei de Ştiințe a Moldovei, ai organizațiilor nonguvernamentale, Agenției pentru Silvicultură „Moldsilva" ş.a. Activitatea GL se desfăşoară în conformitate cu planul de lucru pentru un an, care este aprobat de către coordonatorul Grupului. În acesta se indică termenii de implementare a activităților planificate şi sînt desemnate persoanele responsabile de executare. GL desfăşoară întrunirile sale nu mai puțin de o dată pe semestru şi în cadrul acestora sînt discutate întrebările ce țin de problemele implementării PNA.

GL are acces la informația referitoare la problemele degradării solului, care se află în diferite instituții şi care include datele despre frecvența şi intensitatea secetelor, repartiția parametrilor agrometeorologici, date despre covorul vegetal, soluri, apele de suprafață.

În procesul de onorare a obligațiunilor în cadrul Convențiilor ONU „Combaterea deşertificării", „Schimbarea climei" şi „Conservarea biodiversității" are loc o colaborare strînsă între grupurile de lucru. Prin eforturi comune se elaborează propuneri de proiecte pentru prezentarea lor către diferite Fonduri, care susțin acțiunile de protecție a mediului.

După fiecare Conferință a Părților UNCCD, Coordonatorul Național organizează conferințe de presă şi distribuie materialele Conferinței tuturor persoanelor interesate.

2.2. *CADRUL INSTITUȚIONAL PENTRU COMBATEREA DEŞERTIFICĂRII*

Eficiența cadrului instituțional ce ține de protecția mediului înconjurător, inclusiv lupta cu secetele şi deşertificarea, este asigurată prin realizarea actelor legislative existente în domeniu. Executarea actelor legislative la compartimentul dat are loc prin procesul de interacțiune şi cooperare între ministerele de resort şi alte autorități administrative centrale.

Referitor la managementul activităților în cadrul Convenției pentru combaterea deşertificării, este necesar de a fi menționate următoarele instituții: Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale cu instituțiile subordonate (Institutul Național de Ecologie, Inspectoratul Ecologic de Stat şi Serviciul Hidrometeorologic de Stat), Ministerul Agriculturii şi Industriei Alimentare, Ministerul Economiei şi Comerțului, Ministerul Sănătății şi Protecției Sociale, Ministerul Transporturilor şi Gospodăririi Drumurilor, Ministerul Industriei şi Infrastructurii, Ministerul Educației şi Tineretului, Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene, Agenția pentru Dezvoltare Regională, Serviciul Standardizare şi Metrologie, Serviciul Vamal, Biroul Național de Statistică, Agenția Relații Funciare şi Cadastru şi Agenția pentru Silvicultură „Moldsilva".

Instituțiile conexe de cercetări ştiințifice în domeniul Convenției pentru combaterea deşertificării sînt următoarele: Grădina Botanică, Institutul de Zoologie, Institutul de Microbiologie, Institutul de Fiziologie şi Sanocreatologie, Institutul de Genetică, Centrul de Resurse Genetice Vegetale, Institutul Național pentru Zootehnie şi Medicină Veterinară, Institutul de Cercetări Ştiințifice pentru Porumb şi Sorg al ASP „Porumbeni", Institutul de Cercetări Ştiințifice pentru Culturile de Cîmp al Asociației „Selecția", Institutul de Cercetări Ştiințifice, Selecție şi Tehnologii pentru Pomicultură „Codru", Institutul Național al Viei şi Vinului şi Institutul de Cercetări în Pedologie şi Agrochimie „N. Dimo".

Multitudinea instituțiilor implicate în mod direct sau indirect în managementul de mediu generează numeroase probleme la nivel instituțional şi duce la perpetuarea problemelor de soluționarea cărora nu sînt responsabile aceste instituții. Experiența statelor din Europa Centrală şi de Vest arată că succesul politicilor de protecție a mediului este asigurat doar prin angajamentul explicit al Guvernului, cooperarea acestuia cu sectoarele ramurale şi printr-o abordare deschisă a procesului de selectare şi de stabilire a priorităților.

Instituțiile naționale antrenate în soluționarea problemelor amintite mai sus ar putea să acorde mai multă atenție coordonării politicilor interdepartamentale prin crearea GL care vor aborda chestiunile prioritare pe compartimente tematice. Respectivul mod de conlucrare ar contribui la o eficientizare substanțiala a aportului diferitelor instituții cu atribuție la managementul de mediu. Acestea ar putea să se concentreze asupra domeniilor în care resursele financiare limitate dau rezultate maxime. Chezăşia succesului GL constă în capacitatea profesională a membrilor echipei şi în responsabilitatea comună a membrilor GL.

2.3. *PROCESUL DE PARTICIPARE ÎN REALIZAREA PROGRAMULUI NAȚIONAL DE ACȚIUNI*

Necesitatea combaterii deşertificării în Republica Moldova a devenit mai acută în ultimii 20 de ani. Odată cu aceasta, realizarea unor măsuri urgente, îndreptate spre combaterea deşertificării, de către organele cu drept de decizie, inclusiv autoritățile locale, a apărut practic în ultimii ani. Datorită eforturilor organelor puterii de stat, ale organizațiilor nonguvernamentale şi ale reprezentanților ştiinței a devenit posibil ca informația respectivă să fie accesibilă pentru cercurile largi ale populației.

În Moldova, prin concursul Ministerului Ecologiei şi Resurselor Naturale, în fiecare ani la 17 iunie este sărbătorită pe larg „Ziua Mondială pentru combaterea deşertificării”, cu implicarea reprezentanților conducerii, specialiştilor, surselor de informare în masă şi ONG-urilor. La mesele rotunde participă, de asemenea, şi reprezentanți ai organelor republicane de coordonare a Convențiilor ONU „Schimbarea climei”, „Conservarea biodiversității”, „Protecția stratului de ozon” şi a altor Convenții.

Instituțiile guvernamentale, ONG-urile şi consultanții au anumite funcții de facilitare a procesului de sporire a nivelului de informare.

Instituțiile guvernamentale, în cadrul întrunirilor naționale şi locale, a forumurilor, direct şi cu ajutorul surselor de informare în masă expun poziția de stat şi prezintă informația oficială. ONG-urile de profil, care participă la toate activitățile publice, folosesc tribunele seminarelor şi întrunirilor pentru discuții pe marginea celor mai actuale întrebări şi pentru expunerea propunerilor proprii privind căile de soluționare a acestora. În special ONG-urile „Comrat”, „Bios” şi „Agroeco” implementează programul regional „Sporirea gradului de informare a comunităților locale” prin metoda desfăşurării întrunirilor şi a seminarelor cu reprezentanții comunităților locale, discuțiilor în cadrul cercurilor ştiințifice, distribuirii informației prin intermediul surselor de informare în masă, înființării filialelor în regiunile izolate contribuind astfel la sporirea informării în domeniul degradării solului şi deşertificării.

Bazele legale ale reglementării accesului la informație sînt asigurate, înainte de toate, de Constituția Republicii Moldova. Antrenarea publicului în elaborarea şi adoptarea deciziilor de mediu este reglementată de mai multe acte legislative de mediu: Legea privind protecția mediului înconjurător, Legea privind expertiza ecologică şi evaluarea impactului asupra mediului, Legea privind principiile urbanismului şi amenajării teritoriului, Legea cu privire la spațiile verzi ale localităților urbane şi rurale.

Cadrul juridic privind participarea publicului în procesul decizional de mediu a fost perfecționat după ratificarea Convenției privind Accesul la Informație, Justiție şi Participarea Publicului la adoptarea Deciziilor în Domeniul Mediului (Aarhus, 1998), ratificată conform Hotărîrii Parlamentului Republicii Moldova nr. 346-XIV din 07.04.1999. În vederea îndeplinirii obligațiunilor de implementare a Convenției, în Republica Moldova a fost elaborat Regulamentul privind antrenarea publicului în elaborarea şi adoptarea deciziilor de mediu, aprobat prin Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr. 72 din 25.01.2000.

În domeniul propagării cunoştințelor ecologice şi instruirii populației în sfera ecologică au fost organizate:

- ore ecologice, în instituțiile de învățămînt, la care de rînd cu profesorii au participat şi specialiştii instituțiilor în domeniu (Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale şi instituțiile din subordine);
- olimpiade ecologice la nivel național şi regional de comun cu Liceul Moldo-Turc;
- Conferința națională ştiințifico-practică „Sănătatea în relație cu mediul”;

• Conferința ştiințifico-practică „Moldova – piatră nestemată";

• Conferința de totalizare a concursului republican „Cea mai verde, mai salubră şi mai amenajată localitate" (anuală);

• conferințe de presă dedicate Zilei Mondiale a Apei;

• concursul republican „Cele mai bune publicații de mediu", consacrat Zilei Mondiale a Mediului.

2.4. *CADRUL LEGISLATIV-NORMATIV*

2.4.1. *Analiza legislației de mediu*

Cadrul legislativ-normativ prezintă baza legală pentru implementarea politicilor naționale şi a planurilor strategice în domeniul protecției mediului şi contribuie în mod direct sau indirect la realizarea prevederilor Convențiilor de mediu. În virtutea unor condiții geografice şi climatice specifice, legislația națională s-a dezvoltat în direcția protecției şi sporirii fertilității solurilor, protecției resurselor de apă împotriva poluării şi epuizării, conservării biodiversității, restabilirii ecosistemelor şi combaterii efectelor negative ale dezastrelor naturale (secete, inundații, alunecări de teren etc.).

Procesul de legiferare a activităților de protecție a mediului şi a componentelor acestuia poate fi caracterizat ca unul pozitiv, în linii generale. Legea privind protecția mediului înconjurător şi Codul Apelor constituie cadrul juridic de bază pentru elaborarea actelor normative şi a instrucțiunilor speciale în domeniul mediului ambiant. Celelalte legi, inclusiv Codul Subsolului, Codul Funciar, Codul Silvic, Legea cu privire la resursele naturale, Legea regnului animal etc., determină cadrul juridic al relațiilor în domeniul utilizării resurselor naturale. Acestea, fiind legi speciale, determină structura instituțională şi organizatorică de administrare a resurselor naturale, stipulează normele juridice cu efect direct sau de trimitere la alte acte legislative şi sînt anexate la regulamente şi instrucțiuni specifice. Adoptarea actelor normative care să asigure aplicarea legilor este pusă în sarcina Guvernului Republicii Moldova.

Sistemul integrat de măsuri pentru combaterea degradării solurilor, deşertificării terenurilor şi sporirea producției agricole este prezentat în Programul Național de Acțiuni pentru Combaterea Deşertificării, Programul complex de valorificare a terenurilor noi şi de sporire a fertilității solurilor (Partea I. Ameliorarea terenurilor degradate), Programul complex de valorificare a terenurilor noi şi de sporire a fertilității solurilor (Partea a II-a. Sporirea fertilității solurilor). Ultimele două Programe prevăd implementarea asolamentelor ştiințific argumentate în funcție de zona pedoclimatică, lucrarea antierozională a solului, minimalizarea pierderilor de sol fertil şi de elemente nutritive prin combaterea eroziunii.

Strategia de dezvoltare a sectorului agroalimentar în perioada 2006-2015 este parte componentă a politicii social-economice a statului direcționată spre renaşterea şi dezvoltarea sectorului agroalimentar al republicii, în care sînt concretizate scopurile şi prioritățile de bază, expuse în Programul de activitate a Guvernului pe anii 2005-2009 „Modernizarea țării – bunăstarea poporului", în Strategia de Creştere Economică şi Reducere a Sărăciei, Programul Național „Satul Moldovenesc" şi în Planul de Acțiuni „Republica Moldova – Uniunea Europeană".

2.4.2. *Mecanismele economice*

Prioritățile naționale în acest domeniu sînt următoarele:

• Modificarea cadrului legal care vizează aspecte legate de protecția mediului privind dezvoltarea capacităților pentru aplicarea instrumentelor economice de piață;

• Crearea stimulentelor economice bazate pe relațiile de piață privind modelarea comportamentului producătorilor şi consumatorilor în vederea utilizării practicilor durabile prietenoase mediului;

• Asigurarea coerenței între prevederile actelor normative specifice şi celor cu caracter general aferente protecției mediului înconjurător;

• Asigurarea financiară a priorităților naționale de protecție a mediului, inclusiv prin includerea în bugetul autorității centrale de mediu a alocațiilor destinate implementării Programelor aprobate anterior, axate pe domeniul combaterii degradării solurilor;

• Dezvoltarea capacităților pentru preluarea experienței țărilor dezvoltate în utilizarea instrumentelor economice de combatere a degradării solurilor;

• Întărirea capacităților instituțiilor specializate în elaborarea şi implementarea proiectelor pentru combaterea degradării solului şi diminuarea consecințelor secetelor;

• Întărirea capacității administrației publice locale privind combaterea degradării solului şi efectuarea lucrărilor de îmbunătățiri funciare, îndeosebi pentru combaterea eroziunii prin apă şi celei eoliene şi stabilizarea alunecărilor de teren.

Instrumentele tradiționale de reglementare, utilizate în contextul realizării politicii de mediu, în pofida unor succese sporadice, nu au putut contribui semnificativ la soluționarea numeroaselor probleme legate de protecția mediului. În acelaşi timp, atingerea obiectivelor scontate din perspectiva calității mediului a atras după sine şi costuri sociale ridicate. În asemenea condiții, instrumentelor economice li se acordă o atenție mai mare, fapt ce denotă un spor de flexibilitate şi o anumită eficiență economică. Oricum, cercetările în domeniul utilizării şi eficienței instrumentelor economice au demonstrat că în acest sector sînt necesare reforme radicale.

În procesul reformei trebuie să se țină cont de costurile implicate şi de avantajele pe care le prezintă unele instrumente, limitînd în acest mod utilizarea în masă a pîrghiilor administrative şi asigurînd condițiile adecvate pentru derularea unor reforme axate pe respectarea cerințelor de mediu şi pe funcționarea corespunzătoare a pieților.

Necesitatea unui sistem adecvat de măsuri economice în domeniul protecției mediului este imperioasă, întrucît odată cu tranziția la economia de piață apar tot mai mulți actori cointeresați în acest domeniu, în timp ce legislația existentă reflectă o realitate depăşită. Majoritatea absolută a instrumentelor economice pentru protecția mediului în Republica Moldova sînt puse în aplicare în baza unor legi, acte normative, regulamente etc. pentru moment, în sistemul de protecție a mediului instrumentele administrative prevalează asupra celor de natură economică.

Instrumentele economice utilizate în Republica Moldova în scopul protecției mediului pot fi categorisite în mod convențional astfel: instrumente care nu includ direct obiective legate de protecția mediului, cum ar fi impozite, taxe etc.; instrumente legate de evaluarea şi evoluția pieței resurselor naturale; instrumente care vizează nemijlocit regimul de utilizare a resurselor de mediu – despăgubiri, plăți, amenzi etc.

Sistemul impozitelor şi taxelor generale de stat include: impozitul pe venit; taxa pe valoarea adăugată; accizele; impozitul privat; taxa vamală şi taxele percepute în fondul rutier. În general, sistemul impozitelor şi taxelor locale în Republica Moldova include: impozitul pe bunurile imobiliare; impozitul pentru folosirea resurselor naturale; taxa pentru amenajarea teritoriului; etc.

Taxele menționate mai sus nu urmăresc neapărat obiective ecologice. Însă unele dintre ele conțin elemente legate de protecția mediului şi utilizarea durabilă a componentelor acestuia.

Astfel,

a) Sînt scutite de taxa pe valoarea adăugată pesticidele şi îngrăşămintele minerale. Costul acestora nu va creşte în paralel cu mărimea respectivă a TVA şi, prin urmare, ele vor deveni mai accesibile producătorilor agricoli. Aplicarea în acest mod a TVA denotă existența unui instrument economic, care stimulează utilizarea mijloacelor destinate restabilirii şi menținerii calității pămîntului, fără suprasolicitarea acestuia în procesul de producție.

b) Sînt scutite de TVA şi de plata accizelor mărfurile şi serviciile destinate proiectelor de asistență tehnică, realizate pe teritoriul Republicii Moldova de către organizațiile internaționale şi țările donatoare în limita acordurilor şi memorandumurilor la care aceasta este parte şi ratificate în modul stabilit. Astfel, există garanția că mărfurile, serviciile şi lucrările executate inclusiv în scopuri de protecție a mediului prin intermediul proiectelor de asistență tehnică vor beneficia de acelaşi tratament fiscal.

c) *Legea nr. 1041-XIV din 15.06.2000 privind ameliorarea prin împădurire a terenurilor degradate* prevede că pentru terenurile respective, care pot fi reabilitate prin împădurire, deținătorii nu sînt obligați să achite impozite sau taxe conform prevederilor legale în vigoare, timp de 25 ani de la data împăduririi terenurilor în cauză. În acest mod, stabilind facilități la plata impozitului funciar, a fost creat un instrument care a stimulat deținătorii de terenuri să opteze pentru restabilirea terenurilor degradate.

d) În conformitate cu *Legea nr. 1540-XIII din 25.02.1998 privind plata pentru poluarea mediului*, plata pentru importul mărfurilor care, în procesul utilizării lor, cauzează poluarea mediului, se stabileşte față de persoanele fizice şi juridice care importă astfel de mărfuri şi este vărsată, înainte de momentul trecerii frontierei, în contul Fondului Ecologic Național. Aceste mijloace sînt destinate exclusiv finanțării cheltuielilor pentru colectarea şi

sortarea deşeurilor formate, pentru susținerea întreprinderilor de prelucrare sau de neutralizare a deşeurilor, precum şi pentru ameliorarea calității bazinului aerian. Respectiva prevedere constituie, pe de o parte, o barieră pentru importatori, întrucît nu încurajează importul unor astfel de mărfuri, iar, pe de altă parte, este un instrument de generare a veniturilor utilizate în scopul protecției mediului.

e) Art. 81 din *Codul Funciar* (aprobat prin Legea nr. 828-XII din 25.12.1991) prevede scutirea de plată pentru terenurile aflate în stadiu de valorificare agricolă sau de îmbunătățire a stării lor în perioada efectuării lucrărilor prevăzute de proiect. În acest mod, este instituit instrumentul necesar pentru a le crea deținătorilor de teren condiții ce le-ar permite să execute lucrări de restabilire a calității solului.

În principiu, cauzele economice ale degradării mediului rezidă în mecanismele de stabilire a prețurilor şi în generalizarea sărăciei. Pentru ca o piață să funcționeze adecvat în condițiile unei economii moderne, este necesar să fie respectate anumite principii legate de definirea drepturilor de proprietate asupra resurselor naturale, liberalizarea prețurilor de comercializare şi transparența pieței.

Dat fiind faptul că în Republica Moldova resursele naturale sînt în mare parte proprietate a statului, iar faza incipientă de dezvoltare a pieței nu-i permite acesteia o transparență adecvată, ne vom referi în special la modul de evaluare a resurselor funciare şi la potențialul de dezvoltare a piețelor pentru acestea. Drept bază normativă pentru evaluarea terenurilor serveşte *Legea privind prețul normativ al pămîntului*, care se aplică în următoarele cazuri: excluderea unor loturi din categoria terenurilor cu destinație agricolă şi din cea a fondului silvic, precum şi din circuitul agricol şi atribuirea lor la alte categorii de terenuri; exproprierea deținătorilor de terenuri; vînzarea-cumpărarea loturilor de pe lîngă casă, loturilor aflate în folosința întovărăşirilor pomicole şi terenurilor destinate construcțiilor în municipii, oraşe şi sate, inclusiv a terenurilor aferente obiectivelor privatizate sau care se privatizează, precum şi a terenurilor aferente construcțiilor nefinalizate; relațiile de arendă.

Din cele expuse mai sus, devine clar că pentru terenurile utilizate în scopuri de producere agricolă această lege nu este aplicabilă. Prețul pămîntului în tranzacțiile de vînzare-cumpărare în Republica Moldova este determinat de către piață în baza variației cererii şi ofertei.

Art. 70/4 din *Codul Funciar* aprobat prin *Legea nr. 828-XII din 25.12.1991* prevede că terenurile supuse consolidării se evaluează în baza prețului de piață, la fel ca şi plantațiile multianuale, instalațiile inginereşti, construcțiile amplasate pe sectorul de teren supus consolidării. O problemă ce apare în acest context este următoarea: pe cît de real piața stabileşte prețul resurselor date, în condițiile în care aceasta este subdezvoltată şi puțin transparentă.

Analizînd situația creată în domeniul protecției mediului la nivel de țară, putem afirma că Guvernul Republicii Moldova are trei opțiuni în acest scop: să educe consumatorii; să stabilească plăți pentru exploatarea unor anumite resurse sau să limiteze accesul la acestea; să creeze stimulente economice bazate pe relațiile de piață pentru a modela atît comportamentul producătorilor, cît şi cel al consumatorilor.

Răspunderea administrativă pentru încălcarea regimului de protecție a mediului a fost prevăzută în *Codul cu privire la Contravențiile Administrative*. Referindu-ne nemijlocit la amenzi ca la unul dintre instrumentele economice de bază instituite în Republica Moldova în domeniul protecției mediului, este de menționat eficiența redusă a acestora.

Menționăm, pentru început, că despăgubirile pentru prejudiciul cauzat mediului reprezintă mai mult un mijloc de constrîngere decît un instrument economic, care ar trebui să implice funcții de stimulare şi modelare a comportamentului consumatorilor şi producătorilor.

În conformitate cu art. 85 şi 87 din *Codul Silvic*, pentru încălcarea legislației silvice sînt percepute amenzi şi despăgubiri.

Art. 24 din *Codul Funciar* prevede că proprietarul funciar care, fără motive întemeiate, nu cultivă terenurile agricole şi nu ia măsuri pentru protecția şi ameliorarea solului este sancționat administrativ în conformitate cu legislația în vigoare.

2.5. *PARTICIPAREA PUBLICULUI LA ADOPTAREA DECIZIILOR ÎN DOMENIUL MEDIULUI AMBIANT*

Legislația Republicii Moldova conține prevederi generale pentru asigurarea participării publicului la procesul decizional în domeniul mediului în ceea ce priveşte elaborarea legilor, regulamentelor, standardelor, autorizațiilor, planurilor şi programelor de mediu.

În 2004, MERN a adoptat Instrucțiunile privind implicarea publicului în procesul de elaborare şi luare a deciziilor cu privire la proiectele de acte legale şi regulamente în domeniul protecției mediului şi utilizării resurselor naturale. ONG-urile au participat activ la discutarea acestui regulament.

În general publicul este invitat să participe la luarea deciziilor cu privire la politici, planuri şi programe de importanță pentru mediu. Publicul a participat la elaborarea Concepției politicii de mediu a Republicii Moldova, a Programului de alimentare cu apă şi de canalizare a localităților din Republica Moldova şi a Strategiei de Creştere Economică şi Reducere a Sărăciei. În 2004, MERN a solicitat implicarea publicului în discuțiile privind schema de amplasare a stațiilor de alimentare cu combustibil, planul de protecție a localităților de inundații şi planul de protecție contra cutremurelor. Un reprezentant ales de ONG-uri este membru al Consiliului de Administrație al Fondului Ecologic Național. Pe de altă parte, publicul nu este reprezentat în cadrul Comitetului Interministerial pentru Dezvoltarea Durabilă şi Reducerea Sărăciei sau în Comisia Națională pentru Politica Ecologică (ultima fiind inactivă de la momentul constituirii sale în 2002). Şi la nivel local există o oarecare experiență în ceea ce priveşte participarea publicului la trasarea politicilor.

Informarea fermierilor în domeniul mediului şi agriculturii ecologice, la nivel local, deja are loc. MAIA în cooperare cu MERN a elaborat un Ghid al Bunelor Practici Agricole şi sînt necesare eforturi comune pentru promovarea lui. Agricultura ecologică care se dezvoltă cu susținerea MAIA şi a donatorilor internaționali este un alt domeniu în care cooperarea dintre MAIA şi MERN aduce rezultate pozitive.

Conform Regulamentului Ministerului Ecologiei şi Resurselor Naturale, una dintre atribuțiile specifice ale ministerului respectiv este de a informa permanent populația despre starea mediului şi utilizarea resurselor naturale în țară, de a asigura accesul publicului la informația referitoare la mediu şi participarea în procesul de luare a deciziilor. MERN, care este responsabil de această activitate, de asemenea include Direcția Politică de Mediu şi Integrare Europeană. Astfel, unul dintre principalele obiective strategice de mediu ale direcției este sporirea nivelului de cunoştințe ecologice ale populației, înlesnirea accesului populației la informația despre mediu şi participarea publicului la luarea deciziilor privind managementul resurselor naturale.

În Republica Moldova a fost creat Centrul Informațional de Mediu cu suportul financiar al Agenției Daneze de Protecție a Mediului în cadrul proiectului „Asistența acordată Moldovei în implementarea Convenției Aarhus". CIM-ul are următoarele atribuții: satisfacerea solicitărilor de informație de mediu din partea funcționarilor publici şi a publicului larg şi difuzarea în mod activ a informației de mediu; crearea bazelor de date electronice, gestionarea Bibliotecii de mediu a ministerului ş.a.

2.6. *REFORMELE ÎN AGRICULTURĂ*

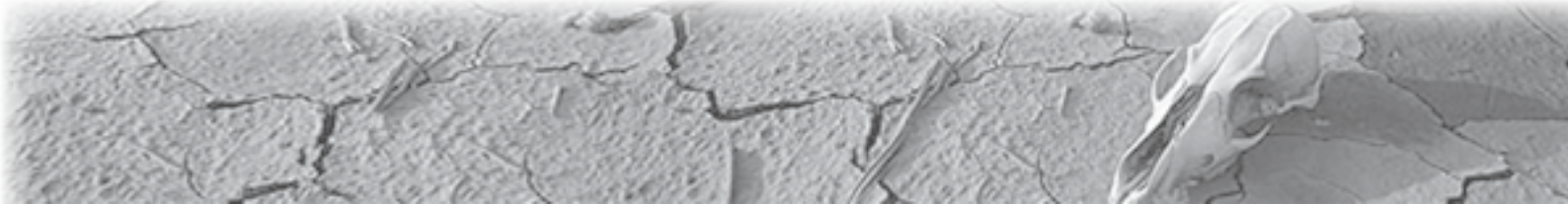
Caracterul proprietății în agricultură (privatizarea, parcelarea, consolidarea)

La etapa postprivatizațională agricultura autohtonă, din punctul de vedere al cadrului organizatoric şi instituțional, a devenit foarte diversificată. La data de 1 ianuarie 2006 în sectorul agrar al Moldovei activau următoarele formațiuni economice: 147 de cooperative de producție, cu suprafața totală de 132,2 mii ha sau 8,6 la sută din suprafața totală a terenurilor cu destinație agricolă; 1291 de societăți cu răspundere limitată, cu suprafața de 632,3 mii ha (41,2%), dintre care suprafața de 128,2 mii ha sau 8,4% constituie proprietatea fondatorilor; 378070 de gospodării țărăneşti (de fermier), cu suprafața de 563,1 mii ha (36,7%); 221 de întreprinderi individuale, cu suprafața de 10,1 mii ha (0,66%); alte formațiuni, cu suprafața de 196,8 mii ha (12,84%).

Mai bine de un milion de rezidenți rurali au devenit proprietari ai cotelor de teren echivalent după finalizarea în 1996 a privatizării în masă a pămînturilor şi reorganizarea gospodăriilor agricole colective. Acest fapt însă nu a dus la declinul producției sectorului agricol, ceea ce se explică prin dezvoltarea rapidă a arendei. Statistica oficială a fixat creşterea producției agricole cu 6,4% în 2001, cu 3,0% în 2002 şi cu 21% în 2004.

În prezent, potrivit datelor statistice, numărul persoanelor cărora le-au fost atribuite sectoare în contul cotelor de teren echivalent, conform art. 12 al Codului Funciar al Republici Moldova, constituie 655,7 mii, suprafața terenurilor atribuite fiind de 862,6 mii ha, în medie unei persoane revenindu-i 1,32 ha.

Privatizarea a condus la parcelarea excesivă a fondului funciar şi a schimbat modul de utilizare a terenurilor agricole. Aplicarea neadecvată a sistemelor de agricultură, parcelarea excesivă a fondului funciar cu distribuirea cotelor pe versanți din deal la vale determină degradarea solului şi deşertificarea terenurilor.

Degradarea solurilor atrage după sine un şir întreg de consecinţe dezastruoase: înnămolirea bazinelor acvatice, poluarea depresiunilor, apelor de suprafaţă şi subterane cu nutrienţi şi pesticide spălate de pe versanţi, distrugerea căilor de comunicaţie, a construcţiilor hidrotehnice, a infrastructurii etc.

Comparativ cu anii precedenţi, în 2004 procesul de consolidare a terenurilor agricole în baza arendei terenurilor s-a intensificat. Într-un singur an suprafaţa terenurilor prelucrate în bază de arendă s-a majorat cu 5%.

Conform viziunii Organizaţiei pentru Agricultură şi Alimentaţie a Naţiunilor Unite, consolidarea terenurilor agricole prevede soluţionarea unui spectru larg de probleme de la folosirea raţională a terenurilor pînă la renaşterea comunităţilor rurale.

Realizarea acestui scop prin prisma procesului de consolidare se va efectua, în primul rînd, încurajînd eficienţa pieţei funciare, reducerea costurilor tranzacţiilor, ipotecarea etc. Anume piaţa funciară va facilita restructurarea şi apariţia întreprinderilor eficiente şi competitive în procesul consolidării sectoarelor de teren dispersate. O atenţie deosebită se va acorda gospodăriilor ţărăneşti, încă mici după suprafaţă (în medie 1,5 ha), dar care includ în sine un potenţial deosebit (circa 40% din terenurile agricole ale ţării). Consolidarea terenurilor agricole are loc cu respectarea următoarelor principii de bază: benevol, economico-social, respectării intereselor proprietarilor de teren, democratic, de transparenţă, etapizare, protecţia a mediului.

Criteriile de bază, conform cărora proprietăţile pot fi considerate consolidate, sînt următoarele: stabilitatea proprietăţilor compacte în spaţiu şi în timp, suprafaţa, amenajarea teritoriului.

În republică sînt cunoscute şi se aplică următoarele direcţii de consolidare: consolidarea parcelelor ce aparţin unei familii; consolidarea individuală bazată pe acordul proprietarilor de utilizare a terenurilor agricole; consolidarea terenurilor agricole în bază de arendă.

În cazul consolidării individuale, proprietarii îşi păstrează dreptul asupra terenurilor ce le aparţin. Ei formează masive consolidate prin acorduri de utilizare a terenurilor, contracte de arendă pe termen convenit de părţi etc.

Scopul principal al funcţionării acestei pieţe îl constituie transmiterea prin mecanismele de piaţă (vînzare-cumpărare, moştenire, schimb, gajare, arendă etc.) a terenurilor agricole în proprietatea privată sau în folosinţă temporară celor mai iscusiţi agricultori, capabili să folosească aceste pămînturi cu maximă eficacitate economică.

În întreaga perioadă de funcţionare oficială (1 februarie 1999 - 1 ianuarie 2005) pe piaţa funciară a Moldovei (fără regiunile transnistrene) au fost înregistrate 462674 tranzacţii cu terenuri agricole, inclusiv 156816 (33,9%) – tranzacţii de vînzare-cumpărare, 158224 (34,2%) – moştenire, 73512 (15,9%) – donaţii, 17278 (3,7%) – gajare (ipotecă), 55657 (12,0%) – arendă.

De menţionat că, în această perioadă, ponderea tranzacţiilor cu terenuri agricole constituie 3/4 din toate tranzacţiile imobiliare.

Pentru atingerea scopului de bază, dezvoltarea pieţei funciare în Moldova trebuie să fie mult mai intensivă. Şi mai importantă este majorarea volumelor absolute şi relative ale tranzacţiilor de schimb al terenurilor agricole, care vor contribui nemijlocit la micşorarea numărului loturilor de pămînt agricol şi la consolidarea civilizată a suprafeţelor agricole.

Identificarea lacunelor şi barierelor în dezvoltarea rurală

Conform datelor statistice, localităţilor rurale le revin 57% din populaţia ocupată şi 44,5% din salariaţi. Aproape jumătate din cei ocupaţi din zona rurală sînt lucrători pe cont propriu (46%). În agricultură, silvicultură şi piscicultură sînt antrenaţi 70,6% din populaţia rurală ocupată, în administraţia publică, învăţămînt, sănătate şi asistenţă socială – 14,6%, în industrie – 5,6%, în comerţ – 4,4%. Durata medie a săptămînii de lucru a unui salariat în agricultură constituie 78-81% din media pe economie.

Rata şomajului pe economie constituie în prezent 6,6-6,8%. În zona rurală acest indice este mult mai înalt, iar prin fenomenul aşa-numitului şomaj latent, specific anume localităţilor rurale, rata adevărată a şomajului rural, mai cu seamă în perioada rece a anului, atinge proporţii de 1/3 din numărul populaţiei în vîrstă aptă de muncă.

Fiind lipsiţi de locuri permanente de muncă, agricultorii sînt remuneraţi la nivelul cel mai scăzut din toate ramurile economiei naţionale. Drept consecinţă a lipsei locurilor de muncă remunerate corespunzător, în ultimii ani are loc exodul masiv al forţei de muncă atît din agricultură, cît şi din spaţiul rural în ansamblu. Exodul populaţiei se estimează în unele sate la 40% din populaţia economic activă.

Persoanele în vîrstă de 60 ani şi mai mult, care activează în spaţiul rural, sînt de 4,1 ori mai numeroase

față de acelea care activează în spațiul urban. Din totalul acestor persoane mai bine de 78% sînt ocupate în agricultură. Acest fenomen se explică prin faptul că, în condițiile actuale, pentru persoanele în vîrstă munca în agricultură constituie o modalitate sigură de completare a veniturilor.

La ocuparea forței de muncă în mediul rural contribuie reanimarea şi dezvoltarea activităților cooperatiste. Grație susținerii cooperației de consum de către conducerea țării şi autoritățile administrației publice centrale şi locale, pe parcursul ultimilor doi ani vînzările au crescut cu 69,3%, producția industrială – cu 88,5%, iar achizițiile produselor agricole – de 8,0 ori. Numărul angajaților în sistemul cooperației de consum actualmente depăşeşte 9300 persoane.

O problemă importantă este insuficiența cunoştințelor şi gradul scăzut de pregătire în economie, agronomie, zootehnie, drept etc. a multor fermieri individuali şi a conducătorilor noilor întreprinderi şi asociații agricole.

Peste jumătate din populația rurală se află sub pragul absolut al sărăciei, patru din zece copii sub vîrsta de zece ani trăiesc în sărăcie extremă. În acest context trebuie subliniat că 68% din populația săracă locuiesc în mediul rural. Aproximativ 40% din cei plecați au vîrsta mai mică de 30 de ani, 50% din migranți şi-au obținut calificarea profesională în universități sau colegii tehnice, 23% – sînt absolvenți ai liceelor.

Sub aspect ramural al producției agricole, o pondere relativ mai mare o are sectorul fitotehnic – 69,2% (în baza datelor anului 2005), iar produsele zootehnice ocupă 30,8%. Structura suprafețelor însămînțate a suferit modificări nefavorabile. Dacă majorarea suprafețelor ocupate cu culturi cerealiere (cu cca 40%) nu are un impact semnificativ, atunci însămînțate cu floarea-soarelui (de 3 ori) şi reducerea de 6 ori a suprafețelor ocupate cu plante de nutreț va conduce la degradarea în continuare a solurilor.

Una din importantele probleme ce trebuie înlăturate pentru dezvoltarea şi creşterea mai rapidă a sectorului agricol este lipsa investițiilor pe termen lung atît interne, cît şi externe, care, nemijlocit, ar putea spori productivitatea în agricultură şi ar genera competitivitatea internațională a produselor agricole şi alimentare moldoveneşti. Aceste investiții sînt necesare pentru reproducerea livezilor şi viilor, restabilirea sistemelor de irigare, reînnoirea parcului de maşini agricole şi pentru restabilirea sectorului zootehnic. Numai pe parcursul anilor 2000-2005 agricultura a atras investiții în sumă de 1147,4 milioane lei.

Crearea Fondului de subvenționare a creditării agriculturii de către băncile comerciale, asociațiile de economii şi de împrumut ale cetățenilor şi Corporația de finanțare rurală a condus la majorarea volumul creditelor acordate agenților economici din agricultură.

O povară grea pentru toate întreprinderile, mai ales din sectorul agroindustrial, o constituie datoriile istorice, în formă de amenzi şi penalități, care frînează considerabil activitatea agenților economici în sectorul respectiv.

În perioada 2001-2004, în spațiul rural au fost înființate 117 întreprinderi pentru prelucrarea produselor agricole primare. În 20 din cele 33 raioane nu a fost înființată nici o întreprindere. În aceeaşi perioadă, în regiunile rurale au fost create 150 complexe zooveterinare, 146 puncte de achiziționare a produselor agricole, 64 stații tehnologice de maşini, 633 întreprinderi neagricole.

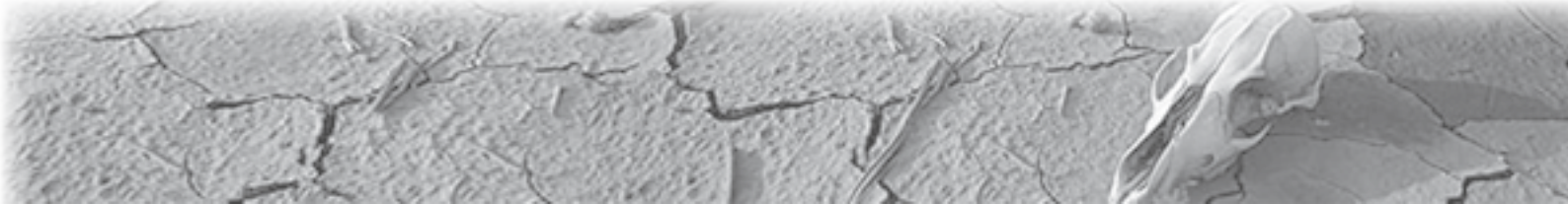
Fiind adepți ai reformării, mai întîi de toate ai privatizării pămîntului şi a patrimoniului, majoritatea țăranilor împroprietăriți nu au cunoştințele necesare pentru a iniția un business privat, experiență managerială, de marketing etc.

Continuarea reformei agrare necesită orientarea spre crearea unor întreprinderi, cu direcții şi niveluri de specializare, cu dimensiuni optimale, capabile să utilizeze tehnologii moderne, precum şi structuri orientate spre prelucrarea, păstrarea şi comercializarea producției obținute.

De menționat că printre sursele de finanțare a anumitor acțiuni din acest domeniu sînt granturile şi creditele din exterior. În perioada 2001-2004 Guvernul Republicii Moldova a beneficiat de granturi şi credite din exterior în sumă totală de circa 142 milioane USD, din care 109,8 milioane USD (79%) fiind mijloacele destinate finanțării proiectelor investiționale.

O modalitate de cooperare pe orizontală, cum este extinderea serviciilor agricole, este bazată, practic, doar pe susținerea financiară acordată de donatori străini.

În economia contemporană piața serviciilor devine unul din domeniile cele mai eficiente, oferind nu numai locuri de muncă, dar şi servind ca factor de atragere a investițiilor străine cu randament sporit. În ceea ce priveşte piața serviciilor în sectorul agrar, ea s-a manifestat din start ca factor dominant în creşterea productivității muncii şi a calității producției.

Serviciile de mecanizare şi transport în agricultură se desfăşoară sub mai multe aspecte: creşterea permanentă a numărului de tractoare ce revin la 100 ha de teren arabil de la 2,45 în anul 2000 pînă la 5,0 în anul 2005 (în țările vest-europene acest indice este de 11,0-13,0 tractoare), cu structura corespunzătoare şi cu completarea agregatelor tehnologice adecvate (pluguri, boroane, cultivatoare, platforme de transport etc.).

Asigurarea energetică a agriculturii s-a redus de circa 3 ori față de anul 1999. Deşi consumul energiei în agricultură s-a micşorat de 2,3 ori față de anul 1996, intensitatea energetică în perioada 1999-2004 în agricultură s-a micşorat doar de 1,4 ori, fiind totuşi de 2,7 ori mai mică decît în sectorul industrial.

Este slab dezvoltată infrastructura prestării serviciilor de consultanță şi informare. Cum a fost menționat anterior, în perioada 2001-2004 în zona rurală au fost instituite doar 70 centre de consultanță şi 28 centre informaționale. În 5 raioane astfel de centre lipsesc complet.

O situație similară s-a creat cu punctele de achiziționare a producției agricole (doar 146 puncte pentru 1600 de localități rurale şi 745 mii persoane ocupate în agricultură), stațiunile tehnologice de maşini (fiecarei din cele 64 stațiuni îi revine în medie 24 mii ha de teren însămînțat) şi oficiile locale (783) pentru prestarea serviciilor zooveterinare (unui oficiu îi revine în medie 3747 capete de bovine şi porcine).

Odată cu trecerea la economia de piață şi reformarea sectorului agrar, asociată cu privatizarea pămînturilor în mediul rural, tot mai pronunțat se simte lipsa structurilor nonagricole care ar avea menirea să creeze puntea de legătură, pe de o parte, între producător şi piață, pe de altă parte, între producător şi sectoarele care asigură toate intrările necesare activității agricole.

Un scenariu mai detaliat al continuării reformelor în sectorul agrar necesită elaborarea şi adoptarea la diferite niveluri – regional, raional şi la nivel de sat (comună) – a unui program cu un plan de acțiuni concrete de revitalizare a sectorului agroalimentar.

Obiectivele politicii şi managementul în agricultură

Conform Strategiei de dezvoltare a sectorului agroalimentar în perioada 2006-2015 scopul strategic al politicii statului în domeniul dezvoltării complexului agroindustrial este formarea unui sector economic eficient şi competitiv, bazat pe tehnologii avansate şi standardele europene, care să asigure un nivel înalt al securității alimentare a țării şi o creştere permanentă a veniturilor producătorilor agricoli şi statului din exportul producției agricole şi al derivatelor ei.

Realizarea obiectului strategic poate fi asigurată prin soluționarea următoarelor sarcini interdependente:

• Crearea unui mediu macroeconomic şi regulatoriu favorabil pentru dezvoltarea activității de întreprinzător în sectorul agroalimentar;

• Consolidarea terenurilor agricole în baza mecanismelor economiei de piață;

• Modernizarea ramurilor producției agricole, în baza aplicării tehnicii agricole avansate şi a tehnologiilor moderne de creştere a producției vegetale şi animale; majorarea volumului producției agroalimentare ecologice;

• Sporirea calității producției şi perfecționarea sistemului de standardizare şi certificare a producției în conformitate cu normele europene;

• Desfăşurarea activității inovaționale active, consolidarea permanentă a potențialului ştiințific, îmbunătățirea pregătirii profesionale a cadrelor din sectorul agroindustrial;

• Dezvoltarea şi consolidarea infrastructurii care deserveşte producția agricolă (stațiile tehnologice de maşini, sistemele de irigare mică, centrele de marketing etc.).

Rezultatul principal scontat în urma soluționării sarcinilor formulate şi atingerii obiectivelor menționate trebuie să fie creşterea contribuției sectorului agroalimentar în asigurarea dezvoltării economice durabile a Republicii Moldova şi creşterea bunăstării cetățenilor ei.

Politica în domeniul agriculturii şi dezvoltării rurale nu este întotdeauna bine coordonată cu politica de mediu. Totuşi, importanța bunei gospodăriri a pămîntului şi a protecției solului este menționată în majoritatea documentelor politice.

Trei documente politice sînt deosebit de importante pentru politica agricolă şi de dezvoltare rurală: Strategia de Creştere Economică şi Reducere a Sărăciei, Planul de Acțiuni RM-UE şi Programul „Satul Moldovenesc”.

Consolidarea terenurilor şi a producției agricole este un obiectiv clar exprimat al Ministerului Agriculturii şi Industriei Alimentare. Pînă în prezent, înşişi fermierii au fost forța motrice a procesului de consolidare, însă se fac încercări de a promova o politică de consolidare mai activă prin organe administrative. Pe de altă parte, conform SCERS, țara s-a angajat să promoveze o politică liberală în agricultură, inclusiv prin consolidarea dreptului de proprietate şi prin crearea unei piețe funciare libere.

2.7. *DESCENTRALIZAREA OBLIGAȚIUNILOR ORGANELOR ADMINISTRAȚIEI PUBLICE CENTRALE*

Problemele ce necesită a fi soluționate pot fi caracterizate prin următoarele: adaptarea insuficientă a administrației publice la rigorile impuse de tranziția de la economia planificată la economia de piață; nivelul scăzut al remunerării muncii (are un impact negativ asupra motivării); suprareglementarea şi lipsa resurselor umane cu capacități analitice.

Resursele funciare trebuie administrate la trei niveluri interdependente – republică, raion, comună, care, conform legii, promovează politica de stat funciară în complex. În conformitate cu Hotărîrea Guvernului nr.689 din 10.07.2003 cu privire la statele de personal ale aparatului preşedintelui raionului, direcțiilor, secțiilor, altor subdiviziuni din subordinea consiliului raional, direcțiile relații funciare şi cadastru din aparatul preşedintelui raionului au fost completate cu 99 unități de personal scriptic, fiind repartizate cîte 1-2 unități în funcție de numărul populației raionului.

De fapt, doar în 7 raioane au fost încadrați în serviciu cîte 2 specialişti, în 4 raioane – cîte 1, în unele raioane, în aceste funcții fiind numiți specialişti de alt profil. Aceasta a creat şi creează multe dificultăți în monitorizarea regimului funciar.

Atribuțiile de bază ale acestor servicii constau în efectuarea reglementării regimului funciar, controlul asupra folosirii raționale a terenurilor, ținerea cadastrului. Insuficiența specialiştilor funciari în cadrul consiliilor raionale duce la nerespectarea de către deținătorii terenurilor a regulilor de bază ale regimului funciar şi, prin urmare, la diminuarea valorii economice a unuia din elementele principale ale capitalului natural.

În contextul diferenței existente între capacitățile potențiale ale capitalului natural al Moldovei (în special solurile, cele mai bune în Europa) şi gradul scăzut de utilizare efectivă a acestor capacități trebuie de subliniat că în sectorul agrar ponderea exploatațiilor mici şi parcelate în totalul terenurilor agricole constituie 45,5%, ceea ce nu permite aplicarea tehnologiilor agricole moderne.

Este de menționat că 87% din terenurile cu destinație agricolă țin de proprietatea privată, deținători a 78,9% din aceste terenuri fiind sau societățile cu răspundere limitată (41,2%), sau gospodăriile țărăneşti (36,7%).

Autoritățile de administrație publică locală sînt incapabile să întreprindă acțiuni concrete pentru a spori eficiența reglementării relațiilor funciare în teritoriu, precum şi pentru a perfecta planurile de organizare antierozională a teritoriului gospodăriilor.

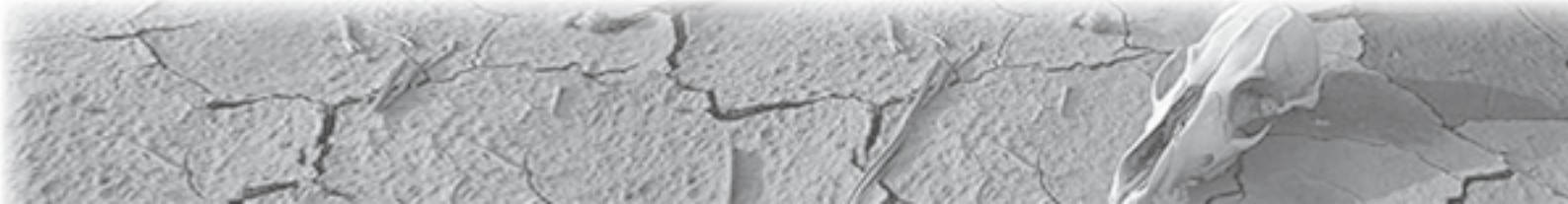
În acest context, o pildă foarte convingătoare, sînt păşunile care, constituind 373,5 mii ha, sînt proprietate publică a unităților administrativ-teritoriale, fiind atribuite la fondul de rezervă. Din totalul păşunilor doar 26 mii ha sînt ameliorate. Lipsa intervenției reglementatorii din partea autorităților locale duce la supraexploatarea păşunilor şi, prin urmare, la degradarea acestora. Însă comunitățile, conform afirmațiilor mass-media, se opun transmiterii terenurilor puternic degradate în fondul forestier pentru plantarea culturilor silvice.

Un alt exemplu, în acest sens, sînt fîşiile forestiere de protecție a cîmpurilor, care, fiind atribuite în gestiunea autorităților de administrație publică locală, practic dispar (din 28 mii ha incluse în Cadastrul Funciar doar 15 mii ha sînt în stare satisfăcătoare, 7 mii – rărite, iar 6 mii ha – distruse complet).

Incapacitatea, nedorința sau lipsa cunoştințelor respective atît a autorităților de administrație publică locală, cît şi a comunităților în întregime duce la degradarea terenurilor private şi publice. Costurile economice şi sociale ale acestui fenomen sînt considerabile (mai mult de 7% din PIB).

Contribuția la veniturile bugetului local

Capacitățile de menținere a obiectivelor şi sistemului asigurării şi asistenței sociale la general şi, în special, celor locale depind în mare măsură de veniturile acumulate şi prin urmare de potențialul economic local văzut prin prisma bazei fiscale.

La acumularea veniturilor locale contribuie taxele locale – plățile obligatorii efectuate la bugetul unității administrativ-teritoriale. Taxele locale se aplică de către autoritățile administrației publice locale.

De menționat că, în afară de aceasta, prin legea bugetului sînt stabilite defalcări din bugetul de stat la bugetele raionale şi la bugetul central al unității teritoriale autonome Găgăuzia în mărime de 100% din impozitul pe venit de la activitatea de întreprinzător şi de 50% din taxa pentru folosirea drumurilor, percepută de la posesorii mijloacelor de transport înmatriculate în Republica Moldova.

Totodată, în spațiu rural în ultimii 4 ani au fost înființate doar 117 întreprinderi de prelucrare a materiei prime agricole în 12 raioane. De asemenea, doar în 24 unități teritorial-administrative din cele 33 există întreprinderi industriale cu genuri de activitate care nu sînt legate de prelucrarea materiei prime agricole. Numai 32% din populația rurală sînt salariați. Salariul nominal mediu lunar al unui lucrător în agricultură pe parcursul perioadei de după proclamarea independenței a constituit 56,7-58,2% din salariul nominal mediu lunar al unui lucrător în economie şi 33,3-42,8% – în industrie.

În spațiul rural 94,4% din populație dispun de venituri lunare sub valoarea minimului de existență (în zona urbană – 62,4%), adică practic întreaga populație rurală duce o viață de subzistență.

Restanțele la salariu în zona rurală constituie 48,6% din suma totală deşi ponderea salariaților antrenați în agricultură este de doar 20% din totalul salariaților.

Toate cele menționate influențează considerabil acumularea veniturilor locale în teritoriu. Cheltuielile locale sînt acoperite de venituri globale proprii în medie cu 67-70%, restul sînt transferurile din bugetul de stat, în componența căruia se aprobă un fond special de susținere financiară a teritoriilor (în 2005 – în sumă de 883,8 milioane lei).

Ponderea veniturilor bugetelor locale în PIB constituie 6-7%, a transferurilor din bugetul de stat – 2-3% (veniturile bugetului consolidat constituie 26,8% din PIB).

Bugetele tuturor unităților administrativ-teritoriale (cu excepția municipiului Chişinău) sînt dotate din bugetul de stat, de aceea resursele bugetelor locale sînt utilizate, în principal, pentru finanțarea cheltuielilor curente, dar nu pentru investiții şi dezvoltare. Pînă în 2004, în structura cheltuielilor bugetelor locale 63% a constituit învățămîntul şi ocrotirea sănătății. Investițiilor le-au revenit doar 10%. După 2004, finanțarea cheltuielilor de personal ale instituțiilor medicale care, începînd cu 2004, activează pe principii de autonomie financiară, în condițiile asigurărilor obligatorii de asistență medicală a trecut la fondul de asigurare obligatorie de asistență medicală, ceea ce a permis majorarea cotei investițiilor în bugetul local pînă la 15%.

O importanță majoră pentru dezvoltarea spațiului rural o au transferurile în scopul de producție (pentru susținerea sectorului agrar, lucrările de reparații şi întreținere a drumurilor publice, subvenționarea unor instituții din domeniul culturii, precum şi pentru lucrările de amenajare a teritoriului). În anii 2001-2003 volumul transferurilor în scopuri de producție a constituit 1,4-1,6% din PIB, iar în anii 2004-2005 – 2%.

Începînd cu 2006, vor fi anulate facilitățile stabilite la plata TVA pentru importul şi livrarea pe teritoriu a pesticidelor şi îngrăşămintelor minerale precum şi a utilajului tehnic. Aceasta se datorează, în mare parte, şi faptului că de facilitățile fiscale respective beneficiază, de regulă, intermediarii şi nu producătorii, sau consumatorii finali. Concomitent, la livrarea pe teritoriul Moldovei a producției agricole neprelucrate se introduce cota standard a TVA de 20% în schimbul cotei reduse a TVA de 5%.

Este de menționat, de asemenea, impactul destul de însemnat al sumelor valutare aduse în Moldova de către cetățenii moldoveni care lucrează peste hotare. Aceste transferuri au depăşit în 2003 mai bine de 20% din PIB. În perioada 2000-2004 nivelul transferurilor valutare a crescut cu 269%. Însă mari cantități de valută vin prin canale neoficiale, de aceea o analiză estimativă pentru 2003 ridică această cifră la 30% din PIB. Avînd în vedere că peste hotare lucrează preponderent populația din zona rurală, fenomenul transferurilor permite menținerea unui nivel de trai la sate cît de cît satisfăcător.

2.8. *ORGANIZAȚIILE ECOLOGICE NONGUVERNAMENTALE*

De rînd cu instituțiile guvernamentale, un rol important în realizarea Programului național de acțiuni şi a Convenției ONU pentru Combaterea Deşertificării îl are societatea civilă: ONG-urile, comunitățile locale, diverse pături sociale. Printre multiplele acțiuni îndreptate spre protecția naturii şi combaterea deşertificării, care au fost realizate în perioada 2002-2006 de către ONG-uri, este necesar de a evidenția următoarele:

Activități de cercetare:

• Activități de cercetare a calității apei – de către Terra Nostra, BIOS, MEM Chişinău, MEM Comrat, MEM Soroca;

• Activități de cercetare a degradării solului – de către MEM Comrat, BIOS, Biotica;

• Activități de cercetare a diversității biologice – de către Biotica, Progresul Silvic, Protecția biodiversității.

Activități de educație şi instruire: de către MEM, Ave Natura, BIOS, Biotica, Terra Nostra, Gutta, Progresul Silvic, Asociația Jurnaliştilor de Mediu şi Turism Ecologic, Protecția biodiversității, Asociația Specialiştilor de Medicină Preventivă din Republica Moldova, EcoTerra, Ecoteora, FAGUS, Liga Națională de Dezbateri Preuniversitare, Moştenitorii, Societatea Teriologică din Republica Moldova, ECOU, BIOM, GEO, Mediu-scop, Eco-Tur, Centrul Ecologic de Asistență şi Instruire, Academia de Ştiințe a Mediului, Bineva, P.P. Natura, Centrul de Consultanță Ecologică, Scauții Cahulului, Scauții Sîngerei, Centrul Național de Turism Ecologic, Ecodesign, Eco-Protectum, Unda Verde Chişinău, Unda Verde Ialoveni, Arca lui Noe, Cîmpuşorul Ecologic, ECO Rezeni, Eurobiont, Eco-Arta, Ecet-Aspirație şi altele.

2.9. *RIDICAREA NIVELULUI DE CONŞTIENTIZARE ECOLOGICĂ A POPULAȚIEI*

Republica Moldova promovează educația ecologică la toate etapele procesului de instruire: preşcolară, primară, secundară, profesională şi universitară. Ministerul Educației şi Tineretului joacă un rol activ în acest proces, elaborînd şi implementînd un plan de acțiuni pentru formularea unei strategii educaționale în domeniul protecției mediului. Ministerului Ecologiei şi Resurselor Naturale de asemenea îi revin responsabilități în procesul educației în domeniul ecologiei. Ambele ministere cooperează în pregătirea manualelor şi materialelor didactice, organizarea evenimentelor extracurriculare în domeniul protecției mediului în instituțiile de învățămînt de diferit nivel.

Pentru consolidarea capacităților de realizare a obiectivelor convențiilor sînt necesare şi acțiuni de instruire şi sensibilizare a populației, care cuprind:

• Crearea sistemului de instruire şi educație ecologică la toate nivelurile sistemului de învățămînt;

• Înstruirea şi sensibilizarea populației în probleme ce țin de protecția mediului, folosirea rațională a resurselor naturale şi realizarea prevederilor convențiilor de mediu;

• Propagarea cunoştințelor necesare pentru realizarea obiectivelor convențiilor de mediu;

• Organizarea de expoziții, seminare, conferințe, simpozioane tematice legate de problemele privind realizarea prevederilor convențiilor de mediu;

• Perfecționarea programelor de studiu privind planificarea, dreptul şi managementul ecologic în instituțiile de învățămînt cu specialități în domeniul protecției mediului;

• Colaborarea cu mass-media şi implicarea activă a organizațiilor nonguvernamentale de mediu în propagarea şi realizarea obiectivelor convențiilor de mediu;

• Informarea permanentă a populației despre starea mediului şi utilizarea resurselor naturale existente în țară în contextul prevederilor convențiilor de mediu.

Instruirea gimnazială, liceală şi preuniversitară

Ministerul Educației şi Tineretului, departamentele municipale de învățămînt, direcțiile generale raionale de învățămînt şi instituțiile de învățămînt sînt responsabile de instruirea ecologică gimnazială, liceală şi preuniversitară.

Educația elevilor în domeniul protecției mediului este efectuată la diferite niveluri, în funcție de vîrsta copiilor. Educația ecologică în şcoală începe la orele de clasă, unde pedagogii abordează sistematic problemele legate de mediu. Începînd cu clasele primare, elevii studiază disciplina Stiințe în care sînt tratate într-o formă simplă problemele de mediu pe plan mondial şi național şi, în acelaşi timp, se cultivă dragostea față de natura. Obiectele de studiu care includ subiecte ce țin de protecția biodiversității se predau în clasele V-IX şi conțin elemente din botanică, geografie, zoologie, biologie generala şi ecologie. O abordare mai profundă a problemelor vizate în cele trei convenții de mediu poate fi înfăptuită în cadrul ciclului liceal de învățămînt, în cadrul disciplinelor Geografia (clasele X-XII), Biologia generală (clasa a XII-a) şi Fizica

(clasele X-XI). Pentru aceste discipline, cu concursul şi sprijinul financiar al Fundației Soros-Moldova, în cadrul proiectului „Elaborarea curriculumului liceal" a fost elaborat un nou curriculum, iar pentru disciplina Geografia fizică generală (cl. a X-a), în cadrul Proiectului de Reformă a Învățămîntului General Obligatoriu în Republica Moldova, cofinanțat de Banca Mondială, a fost elaborat şi editat un manual. Manualele pentru alte discipline sînt în curs de elaborare, cea mai aşteptată şi necesară apariție editorială fiind manualul pentru disciplina Geografia mediului înconjurător (clasa a XII-a).

Cursuri de instruire a specialiştilor există şi în cadrul universităților de stat. Aceste cursuri, de regulă, se desfăşoară sporadic, în funcție de solicitările primite sau în cadrul unor proiecte internaționale, precum cele susținute de TACIS.

Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale şi instituțiile subordobate lui editează literatură în domeniul protecției mediului ambiant, inclusiv rapoarte anuale, culegeri de materiale ale conferințelor ştiințifice şi practice, buletine informaționale, alte materiale cu caracter analitic şi de sinteză. În anul 2002 MERN şi INECO au lansat revista ştiințifică, de informație şi cultură ecologică *Mediul Ambiant*. Multe materiale importante privind domeniul protecției mediului ambiant sînt acumulate în biblioteca CIM-ului, precum şi în biblioteca INECO.

O importanță deosebită în educația ecologică îi revine CIM-ului, care este deschis pentru publicul larg şi pune la dispoziția solicitanților un lot important de materiale din domeniu, oferă acces la Internet, susține pagina Web şi difuzează buletine electronice informaționale care conțin informații despre: activitatea AŞM; proiectele de mediu în derulare în cadrul MERN-ului; proiecte de acte legislative; activitatea ONG-urilor de mediu.

Un rol aparte în sensibilizarea ecologică îl au conferințele, seminarele şi şedințele de lucru organizate la scară națională şi regională în probleme de mediu. Mai multe organizații guvernamentale şi nonguvernamentale dau dovadă de activism şi desfăşoară un şir de acțiuni precum publicarea de materiale informative (buclete, pliante, reviste şi manuale); organizarea de seminare şi conferințe pe teme ecologice şi crearea centrelor de informare în domeniul mediului. Dintre activitățile importante desfăşurate de ONG-uri menționăm crearea, publicarea şi întretinerea pe Internet a site-urilor destinate propagării experienței acumulate, precum şi promovării educației ecologice a populației, în special a tinerei generații. În afară de aceasta, în cooperare cu REC Moldova au fost organizate întruniri ale ONG-urilor vizînd problemele actuale din domeniu: mediul şi rolul organizațiilor obşteşti în educația ecologică, participarea ONG-urilor şi a publicului la procesul de adoptare a deciziilor, patrimoniul verde al Republicii Moldova şi altele. Pînă în prezent, au fost organizate patru foruri naționale ale ONG-urilor de mediu din Republica Moldova, la care au fost discutate problemele dezvoltării sectorului neguvernamental de mediu în conformitate cu cerințele naționale şi internaționale.

2.10. *PREGĂTIREA CADRELOR*

Pregătirea cadrelor în domeniul ecologiei în Republica Moldova se efectuează în universități şi colegii, fiind coordonată de către Ministerul Educației, Tineretului şi Sportului cu susținerea Ministerului Ecologiei şi Resurselor Naturale.

Instruirea universitară, postuniversitară şi activitățile de reciclare a cadrelor

Instruirea universitară în anul 2004-2005 s-a desfăşurat în 45 de universități, academii şi instituții, numărul studenților constituind 95,0 mii persoane, ceea ce reprezintă cca 262 studenți la 10 mii locuitori. În domeniul cercetărilor, protecției şi managementului de mediu educația universitară se desfăşoară în următoarele instituții de bază:

• Universitatea de Stat din Moldova: facultățile biologie şi pedologie, chimie (chimia industrială şi ecologică), Facultatea de drept (legislația de mediu);

• Universitatea de Stat din Tiraspol (cu sediul la Chişinău): facultățile biologie şi chimie, geografie;

• Universitatea Agrară de Stat din Moldova: Facultatea de agronomie, catedrele de pedologie şi agrochimie, protecția plantelor şi Facultatea cadastru şi ingineria mediului;

• Universitatea Tehnică a Moldovei: Facultatea de urbanism şi arhitectură, specialitatea inginerie şi management în protecția mediului;

• Universitatea de Stat de Medicină şi Farmacie „N. Testemițanu": Facultatea de igienă şi epidemiologie;

• Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creanga";

• Universitatea de Stat „A. Russo" din Bălți şi altele.

În multe din universitățile menționate (spre exemplu, USM, UTM şi UASM) sînt prevăzute cursuri de protecție a mediului atît pentru studenții de la facultățile cu profil ecologic, cît şi pentru cei de la alte facultăți. Introducerea acestor cursuri a fost posibilă ca urmare a participării cadrelor didactice universitare la diverse proiecte de cercetare internațională şi a preluării experienței în domeniu, inclusiv de la universitățile europene.

În acelaşi context, constatăm că existența cursurilor cu specific de protecție a mediului şi conservare a energiei depăşeşte ca actualitate strategiile şi programele de acțiuni ale APC şi APL. Menționăm şi conlucrarea slabă între cadrele didactice şi factorii de decizie din ministere şi alte autorități administrative centrale în vederea introducerii de informații noi prevăzute în unele acte legislative.

Asigurarea sectorului forestier cu personal calificat avînd studii corespunzătoare este insuficientă, iar UASM este singura universitate care instruieşte specialişti în acest domeniu. La Facultatea de horticultură a UASM viitorii specialişti în domeniul forestier îşi pot face studiile la specialitatea silvicultură şi grădini publice. De asemenea, ar fi necesar ca la catedra Ecologie a USM în cadrul specialității ecologie să fie pregătiți anual specialişti în domeniile: planificare ecologică; managementul ecologic, legislația ecologică, iar pentru specialitatea pedologie şi agrochimie în cursul Pedologie să se introducă tema Procesele de degradare a solurilor, deşertificarea terenurilor şi metodele de combatere a acestora. Ar trebui ca în toate cursurile universitare de protecție a mediului să fie introdusă tema Obiectivele convențiilor internaționale de mediu şi realizarea lor în Republica Moldova.

Educația ecologică postuniversitară se asigură de instituțiile de profil din țară şi de peste hotare. În Republica Moldova acestea sînt: AŞM cu instituțiile de profil (Institutul de Botanică, Institutul de Zoologie, Institutul de Microbiologie, Institutul de Ecologie şi Geografie, Institutul de Chimie), precum şi universitățile de stat menționate mai sus (USM, UTM şi UASM). Cu toate acestea, studiile de masterat şi doctorat în domeniul protecției mediului ambiant sînt abia într-o fază incipientă, iar doritorii de a-şi continua studiile în acest domeniu de multe ori sînt obligați să-şi adapteze tematica cercetărilor la specialitățile existente sau să se înscrie la o instituție de peste hotarele republicii. În baza tratatelor de colaborare dintre Guvernul Republicii Moldova şi guvernele altor state, pentru tinerii din Republica Moldova se oferă burse speciale de studii în universitățile din România, Ucraina, Rusia, Polonia, Bulgaria, Turcia şi din alte țări.

Instruirea doctoranzilor în domeniul forestier şi de protectie a plantelor în Republica Moldova se desfăşoară la UASM şi Grădina Botanică; în domeniul conservării energiei şi surselor regenerabile de energie – la UTM, iar în domeniul protecției mediului ambiant – la USM şi UTM.

Perfecționarea cadrelor în domeniul protecției mediului, în funcție de domeniul de activitate, se efectuează sistematic în centrele specializate aflate pe lîngă ministerele de resort, după cum urmează:

• Academia de Administrare Publică – pentru specialiştii din cadrul APC şi APL;

• Institutul de Ştiințe ale Educației – pentru cadrele didactice din învățămîntul gimnazial şi liceal;

• Centrul de Tehnologii şi Proiectări Forestiere – pentru specialiştii din sectorul forestier;

• Universitatea de Stat de Medicină şi Farmacie „N. Testemițanu" – pentru specialiştii centrelor de igienă şi epidemiologie;

• Centrul Republican de Diagnosticare Veterinară al MAIA – pentru specialiştii laboratoarelor veterinare etc.

3. PROCESUL DE CONSULTANȚĂ

3.1. *ACTIVITATEA TEHNICO-ŞTIINȚIFICĂ ÎN COMBATEREA DEŞERTIFICĂRII*

Experții care au participat la elaborarea Raportului Național au concluzionat că procesele deşertificării şi studierea acestora în republică au un caracter permanent. Cercetările s-au efectuat şi se efectuează în sistemul Academiei de Ştiințe a Moldovei, la Institutul de Pedologie şi Agrochimie „N. Dimo", Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale, Serviciul Hidrometeorologic de Stat, Ministerul Agriculturii şi Industriei Alimentare, Universitatea Agrară de Stat din Moldova, la unele facultăți universitare în domeniul protecției mediului sau cel agricol. La moment se efectuează 34 obiective ştiințifice referitoare la problemele combaterii deşertificării.

Dintre cele mai importante pot fi numite:

• Elaborarea sistemului de amenajare antierozională a teritoriului la nivel de comună şi combaterea alunecărilor în condițiile Moldovei Centrale şi de Sud;

• Elaborarea sistemului perfecționat de măsuri pentru prevenirea degradării şi refacerii fertilității solurilor fondului ameliorativ;

• Perfecționarea metodelor de evaluare a regimurilor nutritive şi elaborarea complexului de măsuri de conservare şi majorare a fertilității solurilor prin optimizarea factorilor biologici şi aplicarea îngrăşămintelor minerale în asolamente de cîmp;

• Perfecționarea tehnologiilor şi sistemelor de valorificare superioară a resurselor locale de materie organică şi substanțe nutritive provenite din fitotehnie, zootehnie şi gospodăria comunală în vederea sporirii fertilității solurilor şi producției vegetale;

• Elaborarea măsurilor privind refacerea diversității şi activității nevertebratelor şi microorganismelor solurilor erodate în vederea sporirii fertilității lor şi protecția mediului;

• Aprecierea pretabilității apelor uzate din industria prelucrătoare în funcție de compoziția chimică şi însuşirile lor în vederea utilizării în agricultură ca sursă de fertilitate şi irigare.

3.2. *IMPLEMENTAREA RECOMANDĂRILOR COMITETULUI PENTRU ŞTIINȚĂ ŞI TEHNICĂ*

Principalele direcții de cercetare sînt:

• Cercetarea proceselor deşertificării şi secetei, dezvoltarea măsurilor şi tehnologiilor de adaptare la secetă, de combatere a consecințelor acesteia şi diminuare a lor;

• Cercetarea proceselor de degradare a solurilor şi biodiversității, dezvoltarea măsurilor de combatere a proceselor de degradare şi diminuare a lor;

• Dezvoltarea sistemului de etaloane absolute şi relative ale solului pentru solurile regionale ale republicii, evaluate în diferite condiții hidrotermice (CHT de la 0,5 la 0,9), cartografierea solurilor supuse deşertificării în baza sistemului de soluri-etalon şi elaborarea proiectelor de combatere a deşertificării;

• Determinarea nivelurilor optime şi critice ale indicilor fizici, chimici şi biologici ai solului şi a normelor ecologice permise referitoare la balanța chimică în soluri;

• Stabilirea unei balanțe ecologice sigure a substanțelor minerale din sol şi a sistemelor ecologice de îngrăşare a solurilor;

• Crearea bazei ştiințifice pentru sistemul agricol durabil, care să asigure obținerea producției agricole ecologic curate şi care să excludă deşertificarea solurilor şi poluarea resurselor de sol şi acvatice;

• Cercetarea resurselor acvatice şi modernizarea tehnologiilor de utilizare durabilă a acestora în irigație şi pentru alte necesități, cu scopul combaterii consecințelor secetei;

• Dezvoltarea sistemelor, din punct de vedere ecologic, de îmbunătățire a solurilor, restabilire a regimului hidrologic şi a fertilității solurilor degradate; cercetarea factorilor economici, politici şi demografici care conduc la deşertificare; elaborarea mecanismelor şi politicilor regionale şi locale de dezvoltare durabilă.

Este cunoscut faptul că un sistem de cercetare-dezvoltare poate exista dacă finanțarea sa nu coboară sub nivelul critic de 0,4% din PIB. În Republica Moldova, acest parametru n-a urcat mai sus de 0,18 - 0,20% în ultimii

zece ani. Iar pentru a influenta pozitiv economia țării sînt necesare investiții de peste 1% din PIB. De aceea, va fi nevoie de eforturi considerabile din partea Guvernului, astfel încît în următorii 3-4 ani nivelul finanțării sferei cercetare-dezvoltare să fie majorat de la circa 70 milioane lei (nivelul actual) la 350 – 400 milioane lei.

Desigur, sînt necesare măsuri de atragere a resurselor financiare extrabugetare, în special din sectorul privat, precum şi investiții externe. O condiție obligatorie a îmbunătățirii activității de cercetare-dezvoltare este crearea unui nou cadru legislativ. În prezent, există condiții favorabile pentru aceste activități, create odată cu aprobarea de către Parlamentul Republicii Moldova a Codului cu privire la Ştiință şi Inovare (Legea nr. 259-XV din 15 iulie 2004). Întărirea capacității de implementare a rezultatelor cercetărilor ştiințifice e de neconceput fără crearea infrastructurii adecvate, care lipseşte în Republica Moldova.

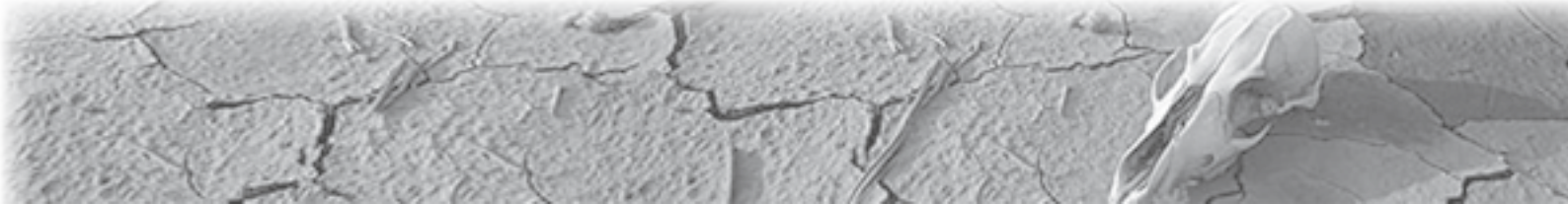
Astfel, fondarea, conform prevederilor Codului cu privire la Ştiință şi Inovare al Republicii Moldova, a Agenției Naționale de Inovare şi Transfer Tehnologic creează premisele necesare pentru demararea acestei activități. În continuare, urmează a fi creată infrastructura pentru inovare şi transfer tehnologic: parcuri tehnologice, centre, business-incubatoare etc. Realizarea politicii în domeniul inovării şi transferului tehnologic se bazează pe înființarea unui sistem ce ar permite, în termene restrînse şi cu eficacitate sporită, să se implementeze în producție realizările potențialului intelectual şi tehnico-ştiințific, în special elaborările ce țin de domeniile schimbarea climei, conservarea biodiversității şi combaterea deşertificării în Republica Moldova.

Practica mondială demonstrează că este mai rațional să fie create firme de inovare mici şi mijlocii sau să fie reprofilate cele existente, care în timp scurt şi cu cheltuieli minime pot realiza produse fiabile şi competitive. În țările dezvoltate asemenea firme asigură implementarea a aproximativ jumătate din toate inovațiile şi anticipă o treime din cele mari. Sprijinul acordat managementului de mediu de către sfera cercetare-dezvoltare poate fi îmbunătățit şi multiplicat numai în condițiile ridicării substanțiale a nivelului cercetărilor ştiințifice. Însă în condițiile actuale, cînd cercetările se efectuează în cadrul unor teme înguste, de către colective din doar 2-3 persoane, pe arii mici nereprezentative şi cu o dotare tehnică infimă, realizarea acestor obiective este problematică.

Evident, sînt necesare noi forme de organizare şi gestionare a ştiinței. Una dintre aceste forme este organizarea cercetărilor ştiințifice în cadrul programelor de stat de cercetare-dezvoltare. Programul de stat permite concentrarea unor surse financiare considerabile şi a potențialului uman existent în țară şi peste hotare pentru rezolvarea unor probleme cardinale, inclusiv de mediu. Avînd un caracter interdepartamental, interramural, programul de stat poate depăşi mai uşor interesele înguste ale unor instituții aparte, transformîndu-le în interese ale societății în ansamblu. În contextul celor menționate mai sus, Consiliul Suprem pentru Ştiință şi Dezvoltare Tehnologică al AŞM va anunța finanțarea unor proiecte de granturi pentru cercetări ştiințifice în domeniul protecției mediului ce derivă din direcțiile strategice de cercetare-dezvoltare pentru anii 2006-2010.

Un element de bază în direcția atragerii investițiilor străine în activitatea de cercetare-dezvoltare în Republica Moldova ar putea fi includerea capitolului de mediu în noua *Strategie de integrare a sferei cercetare-dezvoltare din Republica Moldova în Spațiul European de Cercetare* (în curs de elaborare).

Integrarea sferei cercetare-dezvoltare a Republicii Moldova în Spațiul European de Cercetare va putea decurge mai rapid şi mai reuşit decît în celelalte domenii. Pentru aceasta, însă, este nevoie, înainte de toate, de o coordonare excelentă între toți factorii implicați în procesul amintit.

4. MĂSURILE APROBATE SAU PLANIFICATE ÎN CADRUL PROGRAMULUI NAȚIONAL DE ACȚIUNI

4.1. *PROGRAME TEHNICE ÎN COMBATEREA DEŞERTIFICĂRII*

Combaterea deşertificării reprezintă o parte componentă a folosirii complexe raționale a resurselor de sol în regiunile secetoase în vederea dezvoltării societății pe termen lung.

Monitorizarea secetelor. În prezent, funcționarea sistemului de monitorizare a climei, în general, şi a secetelor, în particular, se menține preponderent datorită bazei materiale stabilite în anii 70-80 ai secolului trecut. Utilajele şi instrumentele achiziționate în anii 80 ai secolului trecut nu corespund cerințelor actuale; acestea necesită reparație şi modernizare.

În 2004, în Moldova au fost instalate primele 5 stații meteorologice automate. Înregistrarea automată a elementelor vremii a sporit considerabil operativitatea şi calitatea observațiilor meteorologice şi a înlesnit lucrul personalului implicat.

Totuşi, este necesară automatizarea tuturor verigilor procesului de monitorizare a fenomenelor de secetă, începînd cu înregistrarea, procesarea informației operative şi de regim, precum şi evaluarea, sau prognozarea condițiilor referitoare la creşterea, dezvoltarea şi formarea elementelor productive a culturilor agricole.

Conform Hotărîrii Guvernului nr. 728 din 16 iunie 2003 Institutul de Cercetări pentru Pedologie şi Agrochimie „N. Dimo" în comun cu Agenția de Stat Relații Funciare şi Cadastru şi alte instituții de cercetări şi învățămînt au elaborat un complex de măsuri tehnologice care include:

- Utilizarea îngrăşămintelor locale;
- Folosirea îngrăşămintelor minerale;
- Acumularea azotului biologic din contul culturilor leguminoase;
- Implementarea asolamentelor;
- Extinderea irigației mari şi mici.

Dezvoltarea şi/sau transferul tehnologiilor avansate favorabile mediului. Potrivit conceptelor de ultimă oră, tehnologiile de mediu contribuie deopotrivă la creşterea economică, la îmbunătățirea mediului şi la conservarea resurselor naturale. Trecerea graduală de la tehnologii de reducere a poluării şi a impactului asupra mediului la tehnologii integrate nepoluante este un obiectiv al politicii curente de dezvoltare durabilă. Barierele principale în calea transferului tehnologic către Moldova sînt următoarele:

- Situația economică dificilă a agenților economici, resursele financiare limitate începînd cu anii 90 ai secolului XX nu au permis achiziționarea şi implementarea tehnologiilor moderne de mediu, infrastructura şi echipamentele actuale în mare măsură fiind depăşite;
- Insolvabilitatea populației şi lipsa oportunităților şi facilităților pentru agenții economici reprezintă un impediment în calea investițiilor locale în tehnologii noi;
- Obținerea împrumuturilor de la băncile comerciale naționale este problematică, iar transferul tehnologic prin investiții directe, întreprinderi mixte etc. este asociat cu diverse riscuri;
- Piața energetică nu a fost încă liberalizată, tarifele rămîn destul de înalte şi constituie o piedică în calea transferului de tehnologii, inclusiv pentru instalațiile energetice;
- Grupurile de interes național pot influența asupra alternativelor de tehnologii în favoarea celor tradiționale şi mai puțin costisitoare (bunăoară, se achiziționează tehnologii tradiționale ieftine, mai puțin eficiente şi cu riscuri relativ mici, dar nu se procură tehnologii performante, la costuri mai ridicate);
- Costurile pentru măsurile de eficientizare prin transfer tehnologic sînt mari şi le depăşesc pe cele ale tehnologiilor tradiționale;
- O cerință importantă pentru un acord de transfer tehnologic este garanția drepturilor de proprietate intelectuală; fără un cadru eficient în acest domeniu, transferul tehnologic este improbabil;
- Motivația economică de a investi în eficiența energetică în Republica Moldova pentru investitori este slabă.

În temeiul celor afirmate mai sus, rezultă că transferul tehnologic de la țările dezvoltate către Republica Moldova trebuie să devină o preocupare prioritară, inclusiv în contextul integrării europene a Republicii Moldova

şi al alinierii la noile standarde economice şi de mediu. Astfel, se impune imperativul unei schimbări aproape totale şi cît mai grabnice a tehnologiilor energofage, uzate moral şi fizic, cu tehnologii noi, mai eficiente, cu o productivitate mai ridicată şi cu emisii minime de poluanți. De asemenea, este necesar de a lansa programe de informare şi familiarizare cu tehnologiile moderne, lucru care poate fi realizat de ONG-uri, de instituțiile de învățămînt şi de cercetare ştiințifică; sporirea ponderii întreprinderilor mici şi mijlocii, creşterea economică în țară sînt nişte factori decisivi în promovarea transferului tehnologic din străinătate către Republica Moldova.

4.2. *PROGRAMUL NAȚIONAL DE ACȚIUNI DETERMINAT DE DIRECȚIILE PRIORITARE ALE UNCCD*

Printre cele mai importante activități îndreptate spre combaterea proceselor de deşertificare sînt următoarele:

- Sporirea fertilității solurilor, introducerea procedurilor organizaționale agrotehnice şi a măsurilor de ameliorare a solului, fitoameliorare şi hidrotehnice pentru combaterea eroziunii;
- Dezvoltarea şi implementarea fazelor pilot de proiecte pentru combaterea deşertificării la nivel de cîmp – asolamentul şi ariile din perimetrul aşezărilor rurale;
- Restabilirea ecologică a solurilor degradate;
- Restabilirea ecologică a vegetației păşunilor;
- Suportul ştiințific al acțiunilor pentru combaterea deşertificării;
- Crearea sistemului de informare a populației în privința problemelor deşertificării;
- Organizarea monitorizării deşertificării.

Pentru a păstra resursele naturale în cadrul PNA este elaborat un şir de direcții strategice, realizarea cărora va acorda posibilitatea de a îmbunătăți substanțial starea ecologico-economică a țării.

Folosirea subsolului. În vederea diminuării sau ameliorării acțiunii factorilor deşertificării în cadrul PNA este prevăzut un şir de măsuri, în particular folosirea unor metode, mai efective şi sigure din punct de vedere ecologic, de extragere a zăcămintelor utile; evidența stării şi dinamicii rezervelor, pierderile şi epuizarea acestora, implementarea mecanismelor economice pentru restabilirea şi recultivarea solurilor degradate ş.a.

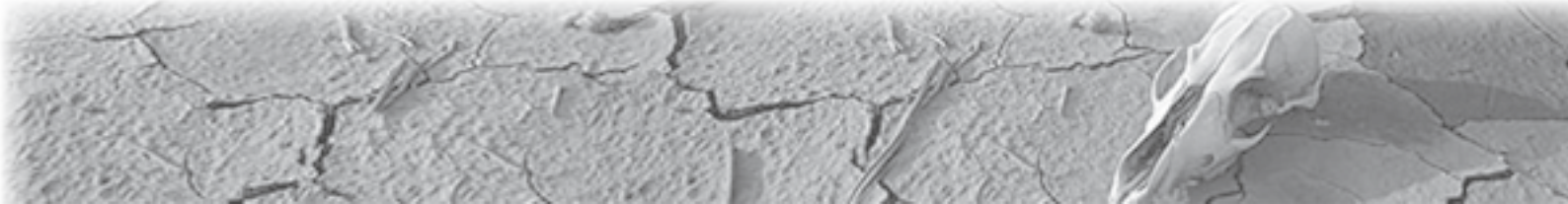
Folosirea resurselor de apă. Acțiuni primordiale, care ar ameliora pe viitor slăbirea şi acutizarea balanței apelor în republică, trebuie direcționate spre avertizarea de pierderi masive a resurselor acvatice: asigurarea lucrărilor de reparație a rezervoarelor, restabilirea rețelei de colectare-drenaj, asigurarea lucrărilor de restabilire a rețelei de irigație şi a construcțiilor hidrotehnice, construcția unor rezervoare noi (la nivel local). În vederea protecției resurselor acvatice a republicii obiective primordiale sînt de asemenea şi depistarea operativă a surselor de poluare, lichidarea şi preîntîmpinarea pe viitor a influenței negative a acestora.

Folosirea resurselor de sol. Măsurile ce sînt propuse în cadrul PNA, în calitate de acțiuni pentru protecția şi folosirea resurselor de sol sînt: a asigura folosirea rațională a solurilor conform schemei de distribuire şi utilizare teritorială a acestora; a crea o piață funciară; a îmbunătăți controlul de stat asupra protecției şi folosirii raționale cu aplicarea stimulentelor economice; a crea un fond extrabugetar pentru refacerea pămînturilor degradate; a preveni impactul negativ al poluanților asupra solului; a crea condiții favorabile pentru consolidarea loturilor de pămînt cu destinație agricolă; a asigura principiul exploatării comune a păşunilor.

Folosirea resurselor biologice. Măsurile propuse în cadrul PNA, referitor la protecția şi folosirea durabilă a resurselor biologice, includ: determinarea rezervelor de resurse naturale; realizarea monitoringului speciilor şi ecosistemelor; asigurarea biosecurității; îmbunătățirea administrării ariilor naturale cu grad de protecție sporit.

Măsurile de evaluare a consecințelor deşertificării şi de realizare a monitorizării, conform PNA, includ: elaborarea concepției monitorizării ecologice în Republica Moldova; optimizarea structurii organizaționale a instituțiilor de monitorizare a mediului ambiant din subordinea Ministerului Ecologiei şi Resurselor Naturale. Realizarea acțiunilor indicate va permite organizarea în republică a Sistemului de Monitoring Ecologic Integrat (inclusiv monitorizarea proceselor de deşertificare).

Îmbunătățirea situației economice în țară, conform PNA, necesită realizarea activității agroeconomice în baza sistemului relațiilor juridico-economice, care reglementează îndeplinirea cerințelor ecologice şi sanitaro-igienice şi care asigură garanții pentru activitățile de protecție a mediului şi păstrarea sănătății societății.

În cadrul PNA sînt prezentate detaliat direcțiile de bază, realizarea cărora va contribui la lichidarea neajunsurilor în domeniul agriculturii, urbanizării, industriei, energeticii şi transportului, ceea ce are o importanță semnificativă pentru prevenirea sau diminuarea proceselor de deşertificare.

4.3. *PROGRAME SUBREGIONALE*

Conform PNA, cooperarea regională şi subregională include cîteva direcții.

Structurale. Crearea Centrului regional pentru combaterea deşertificării, obiectivele şi funcțiile de bază ale cărora sînt: determinarea priorităților regionale în domeniul combaterii deşertificării; elaborarea şi implementarea programelor comune de acțiuni subregionale şi regionale; facilitarea implementării programelor naționale de acțiuni; sistematizarea colectării, analizării şi schimbului de informație; instruirea şi reprofilarea cadrelor.

Informaționale. Crearea unei rețele comune de centre naționale informaționale. Crearea unei rețele informaționale regionale şi subregionale va condiționa de asemenea formarea unei rețele comune de monitoring şi a unui sistem de avertizare timpurie.

Administrarea resurselor naturale transfrontaliere. Elaborarea acțiunilor pentru folosirea rațională a resurselor naturale, crearea teritoriilor naturale transfrontaliere cu grad sporit de protecție, protejarea şi restabilirea pădurilor.

În ultimul timp, în Republica Moldova sînt propuse pentru realizare următoarele programe subregionale:

• Crearea Centrului Subregional de Management al Secetelor pentru țările din Europa de Sud-Est;

• Participarea Republicii Moldova, de comun cu statele bazinului rîului Dunărea, în efectuarea observațiilor asupra poluării apelor Dunării în cadrul Convenției pentru cooperare în domeniul protecției şi utilizării raționale a rîului Dunărea;

• Participarea Republicii Moldova la schimbul de informații privind cantitatea şi calitatea apelor Nistrului şi Prutului în baza Acordului bilateral cu Ucraina.

O colaborare fructuoasă în bazinul r. Nistru între Republica Moldova şi Ucraina va putea demara şi în domeniul monitorizării calității aerului atmosferic sub aspect transfrontalier, odată cu instalarea, pînă la finele anului 2006, în bazinul Nistrului, aproape de hotarul cu Ucraina, a noului post automatizat de monitorizare a poluanților atmosferici, supus achiziționării şi instalării de compania franceză Lafarge, care va facilita schimbul operativ de informație cu Ucraina, în cazul manifestării poluării excepționale sub aspect transfrontalier.

Un model eficient de colaborare dintre R. Moldova şi Ucraina poate fi şi soluționarea problemei privind neutralizarea impactului şi minimizarea consecințelor lui, provocate de stratificarea termica a apei în lacul de acumulare Novodnestrovsc, amplasat pe r. Nistru în rezultatul construcției barajului şi hidrocentralei.

O noua formă de colaborare între Republica Moldova şi Ucraina poate servi problema limitării pescuitului excesiv la gurile de vărsare a r. Nistru în liman unde, conform datelor serviciilor piscicole a ambelor state, se atestă o reducere sporită a peştelui pe întreg segmentul rîului.

Elaborarea unui program de efectuare a măsurătorilor de debite şi a sistemului de prelevare a probelor de apă din rîul Nistru, în comun cu specialiştii din Ucraina, cu informatizarea ulterioară bilaterală privind calitatea apei, va servi în viitorul apropiat motivul unui Acord bilateral de colaborare între R. Moldova şi Ucraina.

În prezent, în Republica Moldova este în curs de perfecționare sistemul de monitoring ecologic, cu accent pe elaborarea concepției, metodologiei şi programului de monitoring ecologic integrat, structura băncilor de date şi nu în ultimul rînd, se pune baza unei scheme complexe de amplasare a stațiilor şi posturilor de monitoring.

Dar cu părere de rău, lipsa acestor stații şi posturi moderne de monitoring pe întreg teritoriul republicii conferă o fragmentare a observațiilor şi un grad redus de complexitate în realizarea monitoringului ecologic.

Pentru funcționarea normală şi complexă a sistemului de monitoring şi supravegherea calității apelor de suprafață pe întreg teritoriul republicii, în 2001, grație implementării cu succes a proiectului NATO SFP 971948-Nistru/Prut „Real Time Monitoring and Decision Support Systeme for International Rivers-Application to the Nistru and Prut River”, Serviciul Hidrometeorologic de Stat al Republicii Moldova a

obținut 4 stații de control automat şi evidență a calității apelor de suprafață după următoarele componente: pH, temperatura, nivelul apei, conductibilitatea, turbiditatea şi oxigenul dizolvat.

În conformitate cu deciziile specialiştilor locali şi experților NATO, s-a decis instalarea acestor stații pe rîurile transfrontaliere în următoarele localități:

1. Pe rîul Prut:
- la nordul republicii – în localitatea Şireuți;
- la centrul republicii – în localitatea Valea Mare aproape de confluența sa cu r. Jijia;

2. Pe rîul Nistru:
- la nordul republicii – în localitatea Naslavcea;
- la sudul republicii – în localitatea Tudora, la ieşirea din Republica Moldova.

Prelevarea probelor la aceste stații se realizează în regim automat, iar rezultatele şi datele observațiilor sînt imprimate pe purtători tehnici şi lansate în Centrul de informație, care ulterior efectuează schimbul de informație cu centrele analoage din România, Ucraina, cu organele administrației publice centrale şi locale etc.

Din cele menționate mai sus, se impune cît mai urgent aplicarea eficientă a unor măsuri ce țin de protecția apelor de suprafață, de menținerea calității acesteia, în scopul asigurării sănătății populației, perpetuării diversității biologice şi bunăstării generațiilor.

4.4. *BARIERE ÎN REALIZAREA PROGRAMULUI NAȚIONAL DE ACȚIUNI*

Orice program sau strategie economică în procesul de implementare se confruntă cu mai multe obstacole, recunoaşterea cărora constituie o condiție necesară de eliminare cît mai reuşită a acestor fenomene nedorite. Cea mai mare parte a piedicilor privind realizarea programului menționat, în opinia specialiştilor, o constituie existența aşa-numitelor bariere, care sînt:

- Lipsa de coerență în acțiunile guvernamentale;
- Imperfecțiunea managerială a participanților la implementarea Programului;
- Insuficiența resurselor financiare pentru activitățile planificate de Program;
- Ignorarea finalizării reformelor în sectorul agrar al economiei naționale;
- Instabilitatea politică şi economică din regiune şi din principalele țări partenere;
- Exodul forței de muncă.

Pe parcursul perioadei de raportare n-au fost soluționate mai multe probleme, care cauzează în continuare degradarea solurilor.

Practicile agricole nedurabile sînt cauzate preponderant de supraexploatarea resurselor de sol precum şi din cauza lucrărilor agricole pe teritoriile puternic fragmentate, utilizînd practici agricole intensive neadecvate, care ignoră principiile de administrare durabilă a pămîntului. Trecerea la economia de piață nu a fost în stare să refacă vechiul sistem de asolament al culturilor agricole, plantare a fîşiilor de protecție, administrare a nutrienților pentru sol şi alte măsuri de conservare a solului, care ar preveni pe viitor degradarea pămîntului.

Despădurirea. Pe parcursul ultimilor 10 ani degradarea solului s-a intensificat, de asemenea, din cauza defrişărilor ilicite şi distrugerii fîşiilor forestiere de protecție a solului şi defrişarii plantațiilor multianuale cu scopul utilizării în calitate de combustibil. În timp ce pădurile de stat au fost afectate de defrişările ilicite într-o măsură mai mică, circa 80% din fîşiile de protecție a solului (20 000 ha), de rînd cu aproape 5 000 ha de păduri comunitare au fost distruse complet. Toate acestea au contribuit la accelerarea dezvoltării eroziunii solului şi alunecărilor de teren.

Suprapăşunatul de asemenea a devenit un factor foarte important ce contribuie la degradarea solului. Pentru a supraviețui în condițiile de declin al economiei rurale, mulți fermieri şi proprietari şi-au mărit numărul de animale, în special ovine şi bovine.

5. ACHIZIȚIILE FINANCIARE ÎN SUSȚINEREA REALIZĂRII PROGRAMULUI NAȚIONAL DE ACȚIUNI

Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale este autoritatea responsabilă de elaborarea şi implementarea politicii de finanțare a protecției mediului. Aceasta presupune elaborarea de strategii şi programe în domeniul protecției mediului şi contribuții la elaborarea strategiilor şi programelor sectoriale ale altor ministere. Identificarea surselor de finanțare este o componentă importantă a acestui proces.

Finanțarea programelor aprobate de Guvern este prevăzută în bugetul de stat. Totodată, în multe cazuri, fondurile alocate de la bugetul de stat sînt insuficiente, ceea ce face ca implementarea acestor programe să fie foarte lentă sau chiar imposibilă. O situație similară se întîmplă şi cu Programul Național pentru Combaterea Deşertificării.

Şi totuşi, în conformitate cu Art. 6 din *Codul Funciar*, statul sprijină material, financiar şi organizatoric dezvoltarea tuturor formelor de gospodărire agricolă, tehnologizarea agriculturii în scopul îmbunătățirii lucrării şi valorificării terenurilor cu reducerea corespunzătoare a pierderilor şi a volumului de deşeuri poluante, efectuarea studiilor de impact ecologic, economic şi social, care să justifice deciziile de promovare a noilor investiții în agricultură şi măsurile de protecție a terenului ca bază a dezvoltării durabile a gospodăriilor; asigură folosirea economicoasă a terenurilor şi limitarea suprafețelor ocupate de construcții; garantează dreptul de proprietate şi celelalte drepturi ale deținătorilor de terenuri.

Totodată, în Art. 81 se stipulează alocarea mijloacelor de la bugetul de stat şi cel local pentru restabilirea terenurilor distruse nu din vina deținătorilor, precum şi creditarea avantajoasă în acest domeniu. Menționăm că, deocamdată, un atare mecanism pentru realizarea prevederilor respective nu există. Cu toate acestea, deşi acelaşi act normativ (Art. 96) prevede că mijloacele încasate în urma aplicării amenzilor sînt vărsate în bugetul de stat şi folosite pentru restabilirea, îmbunătățirea terenurilor şi sporirea fertilității solurilor, totuşi, respectivele articole de cheltuieli nu sînt strict delimitate în *Legea bugetului.*

Una dintre sursele principale de finanțare a activităților de protecție a mediului în Republica Moldova este sistemul de fonduri ecologice extrabugetare constituit din FEN şi 12 fonduri locale.

Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale şi cele patru agenții ecologice teritoriale sînt responsabile de evaluarea şi selectarea proiectelor înaintate pentru finanțare către FEN şi FEL.

Ministrul Ecologiei şi Resurselor Naturale este preşedintele Consiliului de Administrare al FEN care aprobă proiectele pentru finanțare. Consiliile de administrație ale fondurilor ecologice locale sînt prezidate de directorii agențiilor ecologice teritoriale. Alte ministere şi instituții guvernamentale, în special Ministerul Economiei şi Comerțului, Ministerul Finanțelor, Ministerul Industriei şi Infrastructurii, Ministerul Agriculturii şi Industriei Alimentare, cooperează cu MERN în domeniul finanțării programelor şi proiectelor ce conțin componente de mediu. Acestea sînt incluse în bugetul de stat. Totodată, ministerele de ramură nu monitorizează separat cheltuielile pentru protecția mediului.

Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare susține activitățile legate de protecția mediului începînd cu 1998 şi a inclus problemele de mediu drept un domeniu transsectoral în Cadrul de Asistență pentru Dezvoltare pe țară pentru anii 2001-2006. Finanțarea proiectelor PNUD este efectuată în formă de granturi. Scopul majorității proiectelor PNUD este de a sprijini țara în îndeplinirea angajamentelor asumate în cadrul convențiilor globale sau regionale la care Moldova este parte, iar sursa de finanțare a acestor proiecte este Fondul Global de Mediu. Suma totală a finanțării proiectelor de mediu din partea PNUD în perioada 1998-2002 a fost de circa 550 mii dolari USD (toate proiectele au fost finalizate). Fondurile aprobate pentru anii 2003-2006 numără 480 mii dolari USD (proiectele sînt în derulare). În medie, PNUD alocă pentru proiectele de mediu circa 110 mii dolari USD pe an.

Programul de Mediu al Națiunilor Unite a acordat asistență financiară în valoare totală de 300 mii dolari USD în perioada 1999-2006, sprijinind două proiecte legate de implementarea unor convenții globale. Banca Mondială a devenit recent unul dintre cei mai importanți parteneri externi ai Republicii Moldova în ceea ce priveşte finanțarea protecției mediului. Banca Mondială acordă finanțare în formă de împrumuturi (unele, ca credite ale Asociației de Dezvoltare Internațională (IDA) şi donații/granturi (majoritatea, pentru proiectele cu finanțare GEF). Pînă la începutul anilor 2000, finanțarea BM pentru domeniul mediului era

una limitată. Printre proiectele realizate doar Fondul de Investiții Sociale din Moldova şi Proiectul Energetic (1996-2001) au avut componente de mediu. Situația a început să se schimbe în 2002, şi în prezent mai multe proiecte în derulare pot fi clasificate drept proiecte de mediu. Cele mai mari dintre ele sînt:

Proiectul de control al poluării din agricultură (2004-2009, valoarea grantului 4,95 milioane USD; costul total al proiectului 10,74 milioane USD). Obiectivul principal de dezvoltare a proiectului constă în majorarea semnificativă a utilizării practicilor agricole ecologic pure de către fermieri şi industria agricolă şi prin urmare reducerea evacuărilor de nutrienți de la sursele agricole din Moldova în rîul Dunărea şi Marea Neagră. Proiectul propus prevede o îmbinare de investiții şi activități politice legate de principalele probleme ale mediului ambiant din sectorul agrar. Proiectul este implementat în strînsă colaborare cu RISP şi va utiliza sinergia dintre cele două proiecte, asistînd fermierii şi beneficiarii agroindustriali ai RISP în implementarea măsurilor de aplanare necesare pentru reducerea evacuărilor de nutrienți.

Proiectul de conservare a solului (început în 2004, valoarea grantului 5,18 milioane USD, costul total al proiectului 14,42 milioane USD). Proiectul prevede împădurirea a 14 500 ha de pămînturi degradate, cu scopul majorării suprafețelor de păduri din țară şi protecția uneia din cele mai valoroase resurse naturale – solul. De asemenea, proiectul va obține sechestrarea emisiilor de carbon şi diminuarea concentrației de gaze cu efect de seră. Suma de 5,18 milioane USD va fi distribuită Agenției pentru Silvicultură „Moldsilva" şi autorităților locale respective. Proiectul este în curs de implementare – se prevede ca toate lucrările de împădurire să fie finisate pînă la sfîrşitul anului 2006.

Proiectul de lichidare şi administrare a poluanților organici persistenți (6,35 milioane USD). Obiectivul principal de dezvoltare a proiectului este de a proteja mediul ambiant şi sănătatea umană prin administrarea şi determinarea sigură a rezervelor de POP, pesticide, precum şi de a reglementa controlul acestora pe termen lung, conform cerințelor Convenției de la Stockholm şi altor convenții şi protocoale în domeniu, ratificate de către Republica Moldova.

Capacitatea financiară (finanțarea curentă, investiții, creditarea, subvenționarea)

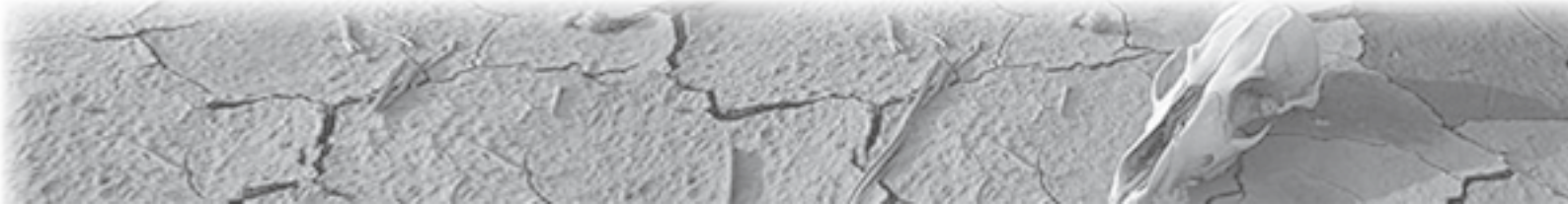
În Legea bugetului 2004 pentru agricultură, gospodăria silvică, piscicolă şi a apelor au fost alocate 151 milioane lei, inclusiv 25 milioane lei pentru învățămînt, 0,4 milioane lei pentru cercetare-dezvoltare şi 125 milioane lei pentru finanțarea activității şi servicii. Această cifră reprezintă 2,8% din totalul cheltuielilor bugetare ale statului. O parte a alocațiilor – 36 milioane lei sau 24% din total – reprezintă *Fondul de susținere a sectorului agrar*.

De menționat că subvenționarea directă a agriculturii s-a majorat considerabil începînd cu 2005. Dacă în 2002 fondul de subvenționare şi stimulare a creditării de către băncile comerciale şi asociațiile de economii şi împrumut a agenților economici-producători agricoli a constituit doar 30 milioane lei, apoi în 2005 au fost alocate 180 milioane lei, inclusiv 120 milioane lei repartizate la bugetele unităților administrativ-teritoriale de nivelul al doilea. În 2006 fondul pentru subvenționarea producătorilor agricoli este preconizat deja în sumă de 190 milioane lei (circa 2% din totalul cheltuielilor bugetare preconizate).

În 2004 a fost de asemenea instituit fondul pentru subvenționarea lucrărilor legate de efectuarea arăturii de toamnă în sumă de 15,3 milioane lei. Pentru procurarea utilajului de irigare mică şi reparația sistemelor de irigare s-au repartizat 7,6 milioane lei din contul grantului Comisiei Europene în cadrul Programului pentru Securitate Alimentară.

În perioada 2000-2004 investițiile în economia națională s-au majorat de la 1,7593 milioane lei pînă la 5,140 milioane lei. Totodată, investițiile în sectorul agrar în aceeaşi perioadă s-au majorat de 5 ori, din cauză majorării spectaculoase a acestora în anul 2004 față de anul precedent (de 1,65 ori). Faptul majorării în ultimii ani a investițiilor în agricultură manifestă sporirea atenției businessului şi interesului antreprenorilor față de acest sector. Însă în industria prelucrătoare mai mult de 60% din investiții sînt utilizate pentru producerea produselor alimentare, băuturilor alcoolice, a articolelor din tutun, iar celelalte categorii de produse industriale resimt o insuficiență acută de investiții.

Acordarea împrumuturilor în agricultură de către instituțiile financiare oficiale (sistemul bancar) a constituit 24% din suma totală de împrumuturi. Conform datelor Băncii Naționale a Moldovei, din decembrie 2004 împrumuturile în agricultură şi industria alimentară au însumat 2,526 miloane lei, suma totală a creditelor fiind 10,481 milioane lei. Suma creditelor în economie s-a triplat în comparație cu 2000. Creditele pe termen

scurt au constituit 68,3%, pe termen lung – doar 0,4%. Rata dobînzii la creditele băncilor comerciale la sfîrşitul anului 2004 a constituit 21,11%, la creditele interbancare – 10,99%.

Rolul statului în politica agrară constă în crearea condițiilor economico-financiare favorabile dezvoltării sectorului agroalimentar, care nu trebuie să fie dezavantajat în ceea ce priveşte prețurile şi politica fiscală, dar nici nu trebuie să se bizuie în întregime pe subvenții. Statul acordă suport agriculturii prin trei canale esențiale: alocări de la buget în numerar, credite garantate de stat, suport material.

Raportul procentual dintre volumul subvențiilor şi volumul producției agricole, aşa-numitul *echivalent al subvențiilor agricole (ESA),* a constituit 1,6% în 1996, 2,3% – în 1998, 16% – în 1999 (inclusiv datoriile iertate prin Programul Național „Pămînt"), 1,95% – în 2004. La un hectar de teren agricol în 1996 au revenit subvenții în mărime de 5 dolari USD, în 1999 – aproximativ 35 dolari USD, în 2004 – 8 dolari USD.

În 2004 a fost aprobat prin lege mecanismul de asigurare subvenționată a riscurilor producției în sectorul agrar. Însă piața serviciilor de asigurări în Moldova este slab dezvoltată.

În timp ce agricultura contribuie la PIB cu 18,2%, în anul 2004 investițiile în sectorul agrar au constituit 6% din investițiile totale în economie, față de 3,4% în 2000.

Se observă de asemenea tendința de majorare a raportului investiții/valoarea adăugată brută în agricultură – de la 1,5% în anul 2000 pînă la 5,3% în anul 2004. E de menționat că în 2000-2004 un leu al investițiilor capitale în agricultură a generat 3,7 lei sporirea valorii adăugate brute în sector.

Sursa principală de finanțare a investițiilor în economia țării sînt mijloacele proprii ale întreprinderilor (61%), bugetelor de stat şi locale revenindu-le doar 8,6%.

În conformitate cu Programul Național de Acțiuni pentru Combaterea Deşertificării, pe parcursul perioadei 2000-2004 Agenția de Stat pentru Silvicultură „Moldsilva" a efectuat următoarele lucrări:

1. În limitele fondului forestier de stat, lucrări de regenerare au fost efectuate pe suprafața de 13427 ha, inclusiv prin plantarea culturilor silvice – 4963 ha, prin ajutorarea regenerării naturale – 8464 ha.

2. Extinderea suprafețelor acoperite cu vegetație forestieră – 22 515 ha, inclusiv pe terenuri transferate de la primării, afectate de eroziune şi alunecări de teren pe suprafața de 7 702 ha şi pe terenurile primăriilor prin contract – 14 813 ha.

În mod sumar, la lucrările de ameliorare, prin împădurire, a echilibrului ecologic pe parcursul anilor 2000-2004 pepinierele ramurii silvice au crescut şi eliberat contribuabililor circa 192,8 milioane unități de material săditor.

6. CRITERII ŞI INDICI UTILIZAȚI PENTRU EVALUAREA REZULTATELOR REALIZĂRII CCD

Datele despre starea mediului ambiant şi tendințele de schimbare a acestuia se conțin în rapoartele anuale despre calitatea mediului, elaborate de către Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale, în rapoartele despre starea sănătății şi igienei populației, elaborate de către Ministerul Sănătății ş.a.

În afară de principalele surse de informare, periodic se întocmesc rapoarte despre starea social-economică a țării, elaborate de către:

• Programul Uniunii Europene TACIS (referitor la direcțiile de dezvoltare social-economică);

• Banca Mondială (referitor la starea sectorului agrar şi strategiile de administrare a resurselor acvatice);

• Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare şi Fondul Monetar Internațional (despre starea sistemului financiar şi implementarea macroeconomiei);

• Comisia Economică pentru Europa a ONU pentru investigarea activității ecologice în Republica Moldova ş.a.

PLANUL ACȚIUNILOR ÎN CADRUL ANULUI INTERNAȚIONAL AL DEŞERTULUI ŞI DEŞERTIFICĂRII ÎN REPUBLICA MOLDOVA (2006)

Nr. crt.	Acțiuni	Timpul şi locul desfăşurării	Responsabili
1.	Participarea experților naționali în domeniul deşertificării la Seminarul tehnic II subregional de pregătire a proiectului privind crearea Centrului Subregional de Management al Secetelor pentru Țările din Europa de Sud-Est	26-28 aprilie, Sofia, Bulgaria	Punctul Focal Național al Convenției
2.	Elaborarea Raportului III Național privind implementarea Convenției ONU pentru Combaterea Deşertificării în Republica Moldova începînd cu anul 2002	martie-mai, Chişinău	Punctul Focal Național al Convenției
3.	Organizarea şi petrecerea Seminarului de validare a Raportului III Național privind implementarea Convenției ONU pentru Combaterea Deşertificării în Republica Moldova începînd cu anul 2002	26 mai, Chişinău	Punctul Focal Național al Convenției
4.	Organizarea şi petrecerea Seminarului național „Aspecte relevante ale deşertificării în Republica Moldova”	mai, Chişinău	Punctul Focal Național al Convenției
5.	Organizarea seminarelor regionale şi locale în structurile teritoriale ale Federației Naționale a Fermierilor din Moldova (FNFM)	martie-iulie, Chişinău, Criuleni, Orhei, Călăraşi, Căuşeni, Cahul, Hînceşti, Soroca, Taraclia, Ceadîr-Lunga, Glodeni	Punctul Focal Național al Convenției, ONG-urile de mediu
6.	Organizarea Conferinței ştiințifico-practice a studenților de la Universitatea Agrară de Stat din Moldova „Frumusețea deşerturilor, complexitatea combaterii deşertificării”	aprilie, Universitatea Agrară de Stat din Moldova	ONG „Bios”, REC Moldova, Universitatea Agrară de Stat din Moldova
7.	Organizarea şi sărbătorirea la 17 iunie 2006 a Zilei Mondiale pentru Combaterea Deşertificării, care va avea o semnificație dublă, anul 2006 fiind declarat An Internațional al Deşerturilor şi Deşertificării		Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale, Serviciul Hidrometeorologic de Stat
8.	Organizarea şi petrecerea conferinței de presă cu tematica „17 iunie 2006 – Ziua Mondială pentru Combaterea Deşertificării”	16 iunie, în incinta Serviciului Hidrometeorologic de Stat	Punctul Focal Național al Convenției
9.	Organizarea acțiunilor concrete de protecție a solului, apei, diversității biologice cu atragerea publicului larg	pe parcursul anului în diferite localități ale republicii	MERN, Punctul Focal Național al Convenției, ONG-le de mediu
10.	Participarea coordonatorului național al Convenției ONU pentru Combaterea Deşertificării în Republica Moldova la Întrunirea regională a țărilor din nordul Mediteranei, Europa Centrală şi de Est şi a altor țări afectate din cadrul UNCCD din 24-27 iulie, Bon, Germania, avînd drept scop pregătirea către cea de-a cincea şedință a Comitetului pentru Revizuirea Implementării Convenției (CRIC-5)	24-27 iulie, Bon, Germania	Punctul Focal Național al Convenției
11.	Organizarea meselor rotunde, conferințelor de presă şi interviurilor la canalele TV şi posturile de radio dedicate Anului Internațional al Deşerturilor şi Deşertificării.	pe parcursul anului la canalele TV şi posturile de radio naționale şi locale	Punctul Focal Național al Convenției

12.	Publicarea articolelor pentru ziare şi reviste, articolelor ştiinţifice, eseurilor, povestirilor	pe parcursul anului în ziarele, revistele republicane şi raionale.	Punctul Focal Național al Convenției
13.	Organizarea măsurilor şi concursurilor privind protejarea, salubrizarea şi amenajarea obiectelor acvatice („Izvoare curate”, „Săptămîna apelor curate”, „Rîul copilăriei mele”)	pe parcursul anului în diferite localități ale republicii	MERN, Punctul Focal Național al Convenției
14.	Editarea în limbile română şi engleză a Raportului III Național privind implementarea Convenției ONU pentru Combaterea Deşertificării în Republica Moldova începînd cu anul 2002	pînă la finele anului 2006, Chişinău	MERN, Punctul Focal Național al Convenției
15.	Organizarea şi petrecerea unui seminar practic cu tematica „Irigația – una din metodele de combatere a secetelor în Moldova”	Noiembrie, Chişinău, Serviciul Hidrometeorologic de Stat	Punctul Focal Național al Convenției
16.	Organizarea Centrului național de management al secetelor în Moldova	Pînă la finele anului 2006 în incinta Serviciului Hidrometeorologic de Stat	MERN, Serviciul Hidrometeorologic de Stat, Punctul Focal Național al Convenției
17.	Asigurarea medico-practică şi informațională a procesului de implementare a practicilor agricole de diminuare a impactului negativ al secetei şi aridizării / deşertificării învelişului de sol asupra agroecosistemelor	pe parcursul anului, pe tot teritoriul republicii	Ministerul Agriculturii şi Industriei Alimentare, Centrul Republican de Pedologie Aplicată
18.	Elaborarea planurilor de dezvoltare pentru arealele cu risc de deşertificare	pe parcursul anului	Ministerul Agriculturii şi Industriei Alimentare, Centrul Republican de Pedologie Aplicată
19.	Amenajarea punctelor experimentale privind tehnologiile de diminuare a aridizării deşertificării solurilor	pe parcursul anului	Ministerul Agriculturii şi Industriei Alimentare, Centrul Republican de Pedologie Aplicată
20.	Implementarea metodelor şi tehnologiilor moderne de prognozare a apariției secetelor şi a altor fenomene naturale de risc	pe parcursul anului	Institutul de Ecologie şi Geografie al AŞM
21.	Optimizarea structurii agrolandşafturilor în raport de condițiile climatice	pe parcursul anului	Institutul de Ecologie şi Geografie al ASM